

KATEDRA

Č_{RNI}

ALI

B_ELI

ALI

Rekli so nam:
"Jugoslavija je potratna,
žre naš denar." Počakajte,
Slovenci, na svobodno
Slovenijo, ko bomo sami
gospodarili na svojem. In
smo jo dočakali, z novimi
davki vred. In proračunom,
ki krepi državne oddelke,
kjer imajo orožje in
mehanizme kontrole za
lastno ljudstvo. Lepa
emancipacija. Michael
Jackson, superzvezdnik,
za katerega je Epic odrl
le malo manj kot je vredna
Slovenija, je v svojem
zadnjem spotu *Remember
the Time* najbolj svetlopolt
igralec. Zmotno bi bilo
misliti, da so okrog njega
sami Nubijci. Niso.
Obkrožajo ga Arabci, O.K.,
in Eddy Murphy ter Magic
Johnson. Verjetno samo
zato, da Jackson pokaže,
kako je že skoraj belec.
Emancipiran Američan, ki
si s hormoni odpravlja
življenjsko travmo. Ali pa
se, kar je tudi možno,
posmehuje celemu svetu.
Ostaja pa golo dejstvo, da
postaja Michael Jackson
belec. Prav verjetno je, da
bo ob letu, ko bo izdal
naslednjo ploščo, tudi že
svetlolas. Pa kaj? Še
vedno bo črnc, pa čeprav
tako in drugače
emancipiran. Mi pa z njim
Balkanci. Čeravno
emancipirani, še vedno
Balkanci. Pa kaj! To in
takšni smo, in vsi bogovi
in božanstva tega sveta ne
morejo nič spremeniti.
Cesar je še vedno nag.

Sajo Marinček

ZA DRUGAČNO TELEVIZIJO

✱ ERIKA REPOVŽ ✱

DESNO NASILJE SE KREPI

✱ JULIUS ENDE ✱

KRIVA ZGODBICA O LASTNINI

✱ INTERVJU ✱

GARY LUCAS IN ELLIOTT SHARP

✱ PRILOGA ✱

IZPOD PULTA

KULTURA ČUSTVOVANJA O ŽALOSTI

Pravo žalostjo smo na psu, je nekoč nekje zapisal Celline. Žalost je 20. stoletje zabrisalo v ropotarnico nepotrebnih in malodane škodljivih občutij. Berite znanost o zdravju - žalost vam morda povzroči celo raka. Sicer pa je dovolj, da si predstavite pano "coca cola in jok", in če vam že ne vzbudi nasmeha, se gotovo strinjate s specialisti za marketing, da bi bila tako zastavljena reklama uvod v popolni polom velikega posla.

Čeprav je vsakemu kolikor toliko normalnemu bitju znano, da se smeh in jok do nerazpoznavnosti mešata v naših najglobljih emocijah, planetarna kultura zavrača možnosti, da bi si žalost pridobila enakovreden status kot veselje. V smehu je seveda posebna svoboda, nekakšna nevezana ravnodušnost ob pogledu na nerodnega, ki mu med tekom za avtobusom spodrsne na bananinem olupku, četudi si pri tem razčesne lobanjo. Žalost, čudna notranja vibracija, ki nas na določen način zasoli, pa je po splošnem mnenju zgolj drugo ime za slabost ali za frustriranost. In ker je nujno biti nenehno "in", se je treba priključiti družbi, obsedeni z dobro voljo za vsako ceno, in se redno hahljati, ironično replicirati in parodirati, biti stalno na preži, da vrag ne odnese šal, ne da bi z globalnim, recimo renesančnim krotom vsaj kdaj pa kdaj prekršili pravila kultivirane zlate sredine. Postmoderna je pravzaprav tako zalila komunikacijske kanale s specifičnim dojemanjem humorja, da se je človeku vse težje nasmejati do solz. In je potemtakem logično, da tam, kjer ni pravega veselja, tudi ni prave žalosti.

ustvuje počasi in intenzivno, po Aristotelovi razpredelnici je torej melanholik. Po Freudu je melanholik odrasli bolnik, ki se

ne more sprijazniti, da je zanj za vedno prepovedana mamina dojka, kar, grobo rečeno, meji na bedarijo, četudi podkrepljeno s slovito samovšečnostjo tistega tipa, ki je ves lep in nesrečen poskušal na gladini vode pobozati samega sebe, dokler ni utonil. In je danes njegovo trubo kronski dokaz o temeljnem narcizmu homosa piensa, učen ometenega z metlicami zrcalnih in podobnih analitičnih stadijev. Kot da bi ne bilo že od zdavnaj jasno, da mora imeti človek vsaj malo rad samega sebe, če hoče imeti rad druge.

Po tovrstne poduke se je priporočljivo zateči k dobri stari beletristiki, kljub podcenjevanju, ki ga je ta deležna s strani raznih eksaktnih bio, psiho, socio in ostalih logov. Šarm melanholije prekipeva iz slovstvenih subjektov kot so Puškinov Jevgenij Onegin, Hessejev Stepni volk ali Frischev Gantenbein, iz junakov, ki so med drugim lahko tudi soliden zastavek v zabavnih debatah o bistvu moškosti, o tistem v moškem spolu, ki ni zbanalizirano na centralni ud ali na postavko, da smo itak vsi potencialni, če že ne kinetični homoseksualci. Do obisti samotna, trpka in zreła žalost teh literarnih likov namreč ni samo merodajna protitež nekim skrivnostim t. i. ženskega užitka, ampak je univerzalno čustvo, ki ga pisci zgodb pač dojemajo bolj od dlakocepkih suhoparnežev iz vseh mogočih znanstvenih bran.

V tem smislu se žalosti nima smisla sramovati. In je pravzaprav dobro ponavljati, da je žalost eno izmed najbolj plemenitih človekovih čustev, katerega resnica je izgubljanje. Časa, ljubezni, ljudi in stvari. Iz dneva v dan se nam dogaja prav to, izgubljanje sebe, mladost, prijatelje... In skrajni čas bi že bil, da bi sprejeli to dejstvo kot svojevrstni balzam, ne pa kot rano, in bi se kot posamezniki in kot družba v celoti naučili jokati od radosti in se pozabili smejati žalosti. Kajti s pravo žalostjo smo na psu, in če bomo popolnoma pozabili na njo, se še smejati ne bomo mogli ničesar.

Bojan Sedmak

..IN TELEFONSKIH KLICEV:

Jezna državljanka:

"To je svinjarija!"

Katedra: "Katedra. S kom imamo čast?"

Jezna državljanka:

"Svoje ime ne povem."

Dovolj je, da vam povem, da je to velika svinjarija!

Katedra: "Gospa, povejte vendar, kaj je svinjarija?"

Jezna državljanka:

"Vse je svinjarija."

Klik.

Bojan:

"Končno je nekdo pokazal krščanskim moralistom. Bravoo!"

ANTIPROPAGANDA USER-FRIENDLY STATE

Končno! Zaživelimo v svobodni, samostojni, vse bolj mednarodno priznani državi. Toda kakšni? Se je vse osamosvajanje sploh splašalo, če ne bo nova država nič boljša od prejšnje? Mnogi znani namreč kažejo, da bo prav tako ali še bolj požrešna (proračun naj bi menda pobral kar 70% bruto nacionalnega dohodka), da pa za to ne bo nudila kaj dosti več.

Jasno je, da so možnosti omejene, toda dobra je tista država, ki v njihovem okviru nudi "uporabnikom" kar največ, v zameno pa zahteva kar najmanj. "Uporabniki" so seveda v prvi vrsti državljani, nato drugi stalni prebivalci, pa obiskovalci in partnerji v tujini. Torej ljudje in ne neke bolj ali manj abstrakne institucije, združbe ipd. *Wellfare state* švedskega tipa bi bila za nas odlično pre draga rešitev (resnici na ljubo celo sami Švedi vedno bolj negodujejo nad požrešno državo, ki se v imenu nekakšnih "višjih principov" na vsakem koraku vmešava v življenja posameznikov). A tudi razmeroma revna država, torej daleč od blagostanja, je lahko prijazna.

Vzemimo na primer vsakdanje upravno-pravne postopke, njihovo ceno in način, kako se urejajo. Ali je res potrebno za vsak kurčev dokument stati v neskončnih vrstah pred pisarnami občinskih uradov? In, ali je res potrebno imeti toliko dokumentov? Od države bi bilo nadvse prijazno, če bi sama poskrbela za to, da bi bili državljani obveščeni o tem, katerim upravnim postopkom se imajo podvreči in kdaj, ter da bi jih lahko opravili tudi po telefonu oz. s časovnim zamikom. Recimo tako: državljani hoče oz. mora na občini urediti neke stvari; telefonira ali stopi k najbližjemu okencu, pove, kaj je prišel urejati, dobi podatke, kaj še mora prinesiti ali poslati, prinese/poslje vse potrebno in dobi natančen podatek, kdaj lahko pride po urejeno stvar oz. kdaj mu

jo bodo poslali. Pri tem je menda jasno, da mu ni treba izpolnjevati kupa formularjev, ampak bo to zanj storil državni uslužbenec/uslužbenka, ki bo zanj uredil tudi tiste zadeve, na katere je državljani morda pozabil.

Poseben problem je tudi dejstvo, da državljanom, ki kot davkoplačevalci že tako financirajo državo, vsak ali skoraj vsak uradni postopek še posebej zaračunajo. Razumem, da je za izdajo pasosa, vozniškega ali prometnega dovoljenja ipd., ki jih nekdo lahko ima ali pa tudi ne, treba plačati, ni pa mi jasno, zakaj bi morali plačevati za osebne izkaznice, ki smo jih "po zakonu" dolžni imeti vsi polnoletni državljani. Pa to še ni ves izdelek. Za osebno izkaznico je potrebna fotografija, ki je državljanu prav tako ne časti država, ampak jo mora plačati sam, kar je čista kraja!

Prijaznost države se kaže tudi v tem, koga bolj štiti in predkom. Prijazna država bo najprej štela "uporabnike" kot posameznike - pred drugimi "uporabniki" kot posamezniki, pred raznimi organizacijami (npr. podjetji, bankami, zavarovalnicami, trgovinami...) in predvsem pred samo sabo. Prijazna država ne štiti "domače proizvodnje" z zapiranjem trga, carinami in drugimi ovirami za konkurenco, ampak celo za ceno propada domačega gospodarstva štiti potrošnike pred oduševstvom ponudnikov. *Evropski davki* ob neevropskih plačah niso problem - problem so *evropske cene*, na katere so ti davki nabiti ob neevropskih plačah.

Primerov hipotetične prijaznosti države bi lahko našli še in še. Recimo ljudomilo delovanje v vseh primerih, ko imamo z njo posrednega ali neposrednega opravka. Ali ko je naš status, recimo v tujini, odvisen od tega, katere države državljan smo. Naša država bo mnogo prijaznejša, ko bomo lahko, če nam bodo kje na tujem delali težave, te prav po "ameriško" rešili s preprosto izjavo:

"Sem državljani republike Slovenije! Ne seržite po glavi meni, ampak se obrnite na njeno predstavništvo."

Jacks

IZ PISEM UREDNIŠTVU:

Miran Slakar, Maribor:

"Ukinimo religijo v Sloveniji zdaj da nas ne bo kasneje udarila po glavi!"

Religija, mislim da se mora v Sloveniji ta navlači oz. smetje, čimprej odpraviti, kajti mislim da je že šla predaleč, saj si je že začela prilastiti zemljo, ki bi naj bila nekoč njena, kmalu si naj bi del oblasti: kam to vodi ni potrebno posebej pisati. Caligula! Obnašati se bo začela kot nekoč v Rimu...

...Zato smatram da takšnih strahopetnih cerkvenikov in vojakov, ki uničujejo lastne ljudi, naravo, teren, ne potrebujemo saj izpita zrelosti niso naredili."

Jože Klakar, Koper:

"Zakaj v Katedri branite čifurje, ki onečiščujejo Slovensko zemljo?..."

Andrej Kopač, Ljubljana:

"...V zadnji številki ste prebili mejo dopustnega. S pornografskim materialom ne boste dosegli, da bo umor nerojenih otrok ostal nezakazan. Politika je to svinjarijo dopustila danes, jutri bomo zagovorniki legalnih umorov postavili pred sodišče..."

Milena Kovač, Ljubljana:

"...Dolga leta sem naročnik Katedre, danes jo odpovedujem! Zamislite se."

Andrej Brnič, Maribor:

"Naročam Katedro!..."

UTRINKI

Zanesenost, ki nas je prevzemala v dneh, ko je naša deželica postajala skoraj prava država (včlanjenje v OZN najbrž tudi ni več daleč, da se bo spremenila v polnopravno državo), je mimo in jo lahko dopolnimo s treznim premislekom, ali smo morda z osamosvojitvijo tudi kaj izgubili.

Prijatelj je decembra 1991 odnesel na fakulteto dvanajst izvodov svoje doktorske disertacije, kakor je predpisano v navodilih za prijavo in predložitev doktorske teze in njenega rezultata. V tajništvu fakultete so mu povedali, da zadostuje po novem samo osem izvodov, ker se je Slovenija osamosvojila. Na prvi pogled in z ozkega stališča prinašalca izvodov gre za ugodnost, saj se z manjšim številom izvodov precej zmanjšajo stroški izdelave. Razlog za zmanjšanje pa razkrije, v kaj se lahko spremeni naša deželica. Štirje izvodi so prej, nekoč dobili svoje trajno mesto v različnih jugoslovanskih arhivskih knjižnicah. Na ozemlju Jugoslavije je bilo tako zagotovljeno kroženje disertacij, ki so v svetu vir podatkov in spoznanj pri resnem znanstvenem delu. Večji kot je krog zlahka dostopnih disertacij, z boljšim informacijskim zaledjem je opremljen posamezni znanstvenik.

V Univerzitetni knjižnici mi je nekdo od zaposlenih dejal, da ni nobene škode, če ne bomo dobivali več makedonskih disertacij. Prepričan sem, da niso vse makedonske disertacije neumne, saj tudi vse slovenske niso pametne, čeprav delamo pri nas iz njih še zmeraj fetiš (zlasti v humanistiki in družboslovju). V Združenih državah Amerike mora študent oddati magistrski na kvalitnejšem papirju kot disertacijo, ker magistrski ne mikrofilmajo, ko pa prinese izvode disertacije, mora predložiti fakulteti tudi pogodbo z ustanovo, ki izdeluje mikrofilme in skrbi za njihovo distribucijo. V Nemčiji obstajajo posebne založbe, pri katerih izhajajo predvsem disertacije, saj mora vsak kandidat predložiti precejšnje število izvodov. Potrdilo take založbe mu prihrani izdelavo posebnih izvodov, ki bi jih predložil fakulteti. Pri nas smo število izvodov zmanjšali, ker jih nimamo komu pošiljati.

Druga plat zapiranja je še bolj grenka. Razvitost računalništva v Mariboru je študentom in znanstvenikom omogočila dostop do

velikega števila baz podatkov po svetu. Med najbolj znane spada zbirka baz z imenom *Dialog*, ki ima sedež v *Palo Alto* v ZDA. Zadostuje, da v knjižnici sedemo za terminal in da nam svetovalka za iskanje vzpostavi zvezo, pa že lahko zbiramo "zadetke", kot imenujejo informatorji naslove članov, ki jih naberejo, kadar je iskanje uspešno. Iskanje podatkov o člankih, ki bi nam lahko pomagali, je seveda samo del zbiranja gradiva. Naslednji korak je, da dobimo v roke vsaj kopijo članka, če že ne moremo dobiti originalnega izvoda revije.

Ena možnost je, da plačamo mednarodni kupon in vse druge stroške in si zagotovimo kopijo iz velike angleške knjižnice v *Boston Spa*, ki je specializirana za pošiljanje kopij po vsem svetu. Druga možnost, običajno hitrejša, predvsem pa cenejša, je (bila), da smo pogledali v posebno številko revije *Raziskovalec*, katera tuja periodika je dostopna v splošnih in posebnih strokovnih knjižnicah v Sloveniji, in v posebno bibliografsko publikacijo, v kateri so tujo periodiko, dostopno v jugoslovanskih knjižnicah, popisali po letnikih, ki jih hrani posamezna knjižnica.

Tako smo podatke o članku in reviji pogosto sicer našli v ameriški bazi podatkov, samo revijo oziroma članek iz nje pa kar v domačih krajih (Sloveniji ali Jugoslaviji). Januarja letos je bilo v Mariboru veliko posvetovanje o *on-line* bazah podatkov. Eden od udeležencev, S. Michael *Malinconico*, je opisal, kako se zmanjšuje pomen fizičnega hranjenja revij in knjig, ker postajajo informacije dostopne na različnih koncih sveta s pomočjo elektronskih komunikacijskih sistemov.

Morda bo res kmalu v mojem stanovanju več prostora, ker mi ne bo več treba kopiciti različnih papirjev, knjig in revij. Manj bo prahu in po kotih ne bo muck. Vendar sem odraščal ob knjigah in med njimi, njihova prisotnost v stanovanju je del in podaljšek mene. Računalnik na mizi je znamenje, da smo *up-to-date*. Velika stena, polna knjig, pa vsebuje materializacijo duhovnih povezav med njimi, ki jo je vzpostavil lastnik z razvrščanjem. Nazornost je nenadomestljiva.

Odrezanost od velike zbirke tuje periodike, ki jo hranijo po knjižnicah nekdanje Jugoslavije, je torej krnitev mojih podaljškov, krnitev kolektivnega duhovnega bogastva, ki smo ga materializirali tudi z izbiranjem, naročanjem in hranjenjem tujih revij.

Igor Kramberger

TIN MUSIC
radio video studio Ljubljana d.o.o.

Ste se odločili za snemanje v glasbenem studiju?
Potrebujete pomoč vrhunskih glasbenikov, aranžerjev in producentov?
Ste razmišljali o kvaliteti vaših posnetkov?
Želite anemati po zmeranih cenah?

Pokličite 089 82-512 in vaše želje vam bomo uresničili.
Pri nas se boste ukvarjali samo z glasbo - vse ostalo uredimo mi.

MA 24 UR NA FREKVENCI
95.9 MHz UKV STEREO
MARIBORSKI RADIO ŠTUDENT
VSAK DAN OD 15.00 DO 21.00 URE + SATELITSKI PROGRAMI
NA CATV TABOR 101.0 MHz, CATV RUŠE 91.0 MHz, CATV ROTOVŽ 95.9 MHz

Katedra 2

naročam katedro 212-004

Akademski časopis
KATEDRA
Tyrševa 23
62000 Maribor

tel.: (062) 212-004, 221-675
BBS (062) 222-742
E-MAIL:
KATEDRA@UNI-MB.AC.MAIL.YU
Ziro račun
št. 61000-678-81846

Ustanovitelj in izdajatelj:
Studentska zveza Univerze
v Mariboru
(v pravem neredu
prehodnega obdobja)

Predsednica časopisnega sveta:
Dragica Korade

Katedra izhaja ob podpori
Druženega dogovora o
financiranju mladinske
periodike v Sloveniji

Uredništvo:
Danilo Vežjak (glavni urednik),
Sašo Dravinec (odgovorni urednik),
Albert Mrigole, Rajko Muršič,
Miro Lenič, Darinko Kores-Jacks,
Silvo Zapečnik, Petra Vidali,
Janez Sternberger

Naslovnica:
Oto Rimele
Oblikovanje:
Didie Šenekar

Tisk: Delo, Ljubljana

Cena izvoda: 25.- SLT,
polletna naročnina 200.- SLT,
za pravne osebe 400.- SLT,
celoletna za tujino 30.- DEM
ali enak znesek v drugi valuti
Oproščeno temeljnega prometnega
davka po sklepu št. 421-1/70

OPRAVIČILO:
V prejšnji številki smo v
kolofonu naredili dve napaki:
napačno smo napisali naslov
tiskarja, izpadel pa je tudi
avtor naslovnice Goran Bertok.
Vsem prizadetim se za napaki
opravičujemo.

ZAJEBANA TOVARNA

NAŠA DRAGA DRŽAVA

Vsaka oblast ima svoj slog dela. Predstavljamo si ga lahko kot sečišče koordinatnega sistema, katerega abscise in ordinate seveda suvereno določa sama. Pri interpretaciji ji pomagajo mediji, ki njen stil dela v glavnem branijo in zagovarjajo.

In kaj sploh dela oblast? Da ti vladajo (hvala Proudhon) pomeni, da te "nadzirajo, opazujejo, vohunijo, usmerjajo, zakonjajo, uravnavajo, omejujejo, indoktrinirajo, pridigajo, nadzorujejo, ocenjujejo, presojajo, cenzurirajo in ukazujejo ljudje, ki nimajo za to ne pravice, ne znanja, ne vrline". Pri delu in iskanju dela so "zabeleženi, registrirani, popisani, obdavčeni, označeni, odmerjeni, vrednoteni, obremenjeni, patentirani, odpuščeni, pooblašteni, potrjeni, ukorjeni, preprečevani, reformirani, ošteti, kaznovani" seveda tudi naši delavci. Tako je bilo pri oblasti, ki se je razglasila za levičarje, tako je pri sedanjih sredinskih in desnih. Doslej smo imeli levo (v pomenu: nepravo) gospodarsko politiko. Sedaj smo na poti k pravi. Čeprav nihče ni verjel, da so delavci pripravljeni za samostojnost žreti travo, se zato prav to sedaj dogaja. Za samostojnost "naše male države s tristo in nekaj kilometri državne meje" so pripravljeni živeti z majhno plačo, drago plačevati v trgovini in plačevati velike davke. Naša draga država pa nam posebej velike račune izstavlja za policijo in vojsko. Redki delavci, ki še karkoli javno rečejo, ne pozabijo pravilno poudariti, da sami plačujejo za svoje potencialne nasprotnike, če se bodo pojavili na ulici.

Do tega pa v stanju, kakršno je, lahko pride. Posameznike, ki dobijo več računov, kot je v plačilnih kuvertah, socialna politika prepušča lastni iznajdljivosti. Ostane jim samo iskanje lastnih strategij za preživetje. Kar pa je v revščini in obupno slabih pogojih tudi za najbolj "pametne"

izredno težko. Res je, da so delavci bili prej v marsičem razhujčkani in da je bilo pričakovati spremembe. A delavci so spet razočarani. Spet dobivajo vsak dan manj. Socialne pomoči za nezaposlene ne upoštevajo, kako drago je življenje. Prehod v samostojnost, ki je bil zgolj hrapro patriotsko dejanje, brez očne gospodarskih posledic, si tudi s časovno distanco ne skuša pridobivati pozitivnih socioekonomskih točk. Pri ustvarjanju boljših pogojev za gospodarjenje podjetij se prav nič ne spreminja. "Najbolj žalostno je, da delavec, ki dela, ne more s svojo plačo normalno preživljati sebe in svoje družine," pravijo tisti, ki so verjeli v boljše. Tako imamo konflikt, ko država ne da tistega, kar bi ljudje potrebovali. V podjetjih zaradi slabih pogojev gospodarjenja tudi tega niso sposobni zagotoviti. Ob strukturnih spremembah dajejo največjo težo opredeljevanju presežnih delavcev, predvsem trajnih, kot da so plače delavcev največje zlo za slovensko gospodarstvo. Vse več je upokojenec in brezposelnih, več se števililo tistih, ki ne dobijo nobenih nadomestil. V podjetjih ni denarja za socialo, država pa vedno najde način, da napolni svojo vrečo. Prej je to počela samo na račun ubožanega gospodarstva, sedaj pa z evropskimi davki še na račun ljudi plač ljudi, (še) zaposlenih v ubožanem gospodarstvu. Kako v takih pogojih preživeti? Za socialni pakt morata biti pripravljene prisluhniti obe pogajalski strani. Tudi močnejša, vlada, torej! Ki pa doslej ni spoštovala pogodb (splošne in drugih kolektivnih pogodb), za katere izvajanje je kljub temu, da jih je prepustila podpisovati Gospodarski zbornici, prav ona najbolj odgovorna. Saj vlada, in ne gospodarska zbornica, kreira gospodarsko politiko. A vlada se tudi zna zgovarjati na druge. Dobro je zato vsaj vedeti, da slog oblasti ni tak, kot nam s postavljanjem abscis in ordinat sama zagotavlja. Tu se sploh ne gre več zanašati na moralo.

Bojan Tomažič

Katedra 3

PSOGLAVE DUŠE

O RODOVNIKI, NACIONALNI KULTURI IN O PASTEH DESNEGA POPULIZMA

Še pred leti smo si predstavljali, da so rasistični izbruhi samo stvar Južne Afrike, demonstracije žensk za pravico do splava privilegij tistih nesrečnih držav, v katerih so uspevale krščansko fundamentalistične klike, kontrola nad mediji način delovanja boljševiske "javnosti" - in, nenazadnje, oberkrajnerstvo kulturna ekstaza od piva degradiranih bavarskih vampežev, tako da nam ne gre ravno rade volje v glavo, kako to, da se je vse to mimogrede in v enem šusu zgodilo tudi nam.

Procesa zakasnelega prebujanja narodov ni mogoče ustaviti - konec koncev je nacionalno samozavedanje proces, ki ga po svoje determinira tudi razvoj informatike. Problem je predvsem v popolni ekonomski brezizhodnosti, v kateri so se znašli ljudstva, ki so se otrsela boljševiskega totalitarizma in zaradi objektivnih zgodovinskih okoliščin ne morejo totalitarnosti "modusa vivendi" iztrgati iz svojih predstav sveta. Na pogorišču socialne katastrofe se zmeraj razrastejo skrajno militantne ideje - ali se Vzhodu res obeta ples (neo)nacizma?

Slovenci smo bili doslej prepričani, da smo živeli v najboljšem od možnih vzhodnih svetov in da nas padec v totalitarizem z novim predznakom ne more doleteti. Žal dejstva govorijo nasprotno. To, kar je bila nekoč razsvetljena levica, je dandanes nepovezana enklava obupanih idealistov, na drugi strani pa se desnici še zmeraj pozna, da je bil pojem "desnega" skozi dolga desetletja sinonim za nekaj pošastno nazadnjaškega, zahrbtnega, protidemokratskega in mafijskega (da ne omenjam, da - z izjemo klerikalno-domobranskega kadra - dandanes najbolj "desno" v tem - bebavem smislu - razmišljajo bivši zakleti samoupravljalci iz krajevnih skupnosti in delavskih svetov). Toda pojem desnice ni vezan samo na konzervativne "tradicionalne vrednote", ampak se v največ primerih križa z nizkotnimi nacionalnimi oz. rasističnimi strastmi. Slednje je (krvav) ekstremizem desnice, ki ga za sedaj "narodnjakom" na Slovenskem še ne moremo pripisati, toda tudi "nedolžne" narodnjakarske avtoritarne poteze vodijo v pogubo.

Klice avtoritarne topoumnosti, ki so začele poganjati v naših krajih, niso nevarne samo zato, ker bo - v najboljšem primeru - ostalo brez službe nekaj "južnjakov", ki imajo težave z izgovorjavo prelepe slovenščine, am-

pak tudi zato, ker bodo, ko se bodo razrasle, pokopale Slovenijo - najmanj zaradi odliva sposobnih ljudi. Rekvjem pišejo Sloveniji psoglave duše, ki iščejo čistokrvno pasmo rodu severno od Gorjancev in s svojo zarjavelo koso sekajo vsevprek - in več ko bodo našle "ne-naših", več bodo uničile "naših". Rasistične ideje niso niti človeške, niti racionalne, niti učinkovite. So zgolj simptom. Simptom nerešene krize identifikacije in občutka inferiornosti, posledica vehemente potlačitve zgodovinskega spomina, zanikanja neromantične, neopeljsane ljudske kulture. Neverjetno omamna je slepilna operacija, ki na podlagi izmišljenega mita o kulturni preteklosti nekega naroda povzroča rasistično divjanje. Lepljivost latentnega rasizma, ki se manifestira v kulturnem čistilstvu, avtoritarne izobraževalne sistemu, verovanju v neko Veliko Idejo, izgradnji kolosalnega državnega aparata s krdeli vojaških in polvojaških strojev in nenazadnje v potenciranju rodosti z rodovnikom, si želi svet napolniti s svojo "čisto" raso. Sovražnost do tujcev (v resnici strah, ki ga drhal premaguje s fiksno idejo o lastni večvrednosti) in sistema prepovedi (od splava naprej) ter (cerkvene) zapovedi gresta zmeraj z roko v roki. Ta film se je že vrtil v Tretjem Reichu in, recimo, v Romuniji, skriva pa se tudi za fundamentalistično "moral majority" v ZDA. "Želeti si, da bi se svet podredil naši ideji, pomeni uničevati, da bi uresničili Veliko Idejo."

Toda rasizma ni mogoče izpodbijati z argumenti, saj je to prej nekakšno patološko stanje v organskem smislu ali nekakšna socialna infekcija, kot pa posledica kakršnegakoli premisleka. Nenazadnje nas vsa zgodovina uči, da je mogoče razisem premagati samo z represijo, žal pa na tem izpitu praktično vsaka demokracija pade. Dokler je demokracija, mora biti tolerantna, ko pa se z represijo loti socialne patologije, ni več demokracija. Ta paradokсна ujetost v realno pa še ni vse: demokracija je pač "slaba" in nepopolna, toda relativno stabilna, vendar pa imajo "sveže" ideje po totalni ureditvi sveta ogromno sugestivno moč. Argument moči je zmeraj močnejši od moči argumenta.

Predhodnica rasizma je šovinizem. Stiska lepe duše, ki svojo zadrego tlači z verbalno drisko, se na koncu izteče v odkrit pris-tanek v diskurz pokvarjene duše, ta diskurz pa pozna samo še govorico fekalij. Predvsem pa je enkrat za vselej treba reči, da rodovnik z nacionalno kulturo, v imenu katere streljajo kozle zakrknjeni šoviniisti, nima prav nobene zveze. Niti najmanjše. Rodovniki imajo nekaj smisla samo pri psih - in pri tem naj ostane.

Rajko Muršič

NOVA DESNICA

VOLUMEN PRIHODNOSTI

Združena Evropa, razsvetljenski projekt v udejanjanju, bi naj, še posebej po ideološkem zlomu vzhodnega, rdečee obarvanega despotizma, dokončala dolgo zgodovino nacionalizmov na stari celini. Zgodovino stoletnih in svetovnih vojn ter preganjanja in taboriščenja.

Projekt evropeizacije nacionalnih držav ter njihovih podanikov pa ostaja vsaj za zdaj zgolj željeni projekt, ki pa se premika naprej le na deklarativni ravni. Težave se pojavljajo že na visoki državniški ravni, kjer bi bilo potrebno skleniti cel kup norm, ki bi začele udejanjati deklaracije. Še večjo težavo temu projektu pa predstavlja spremenjen politični ustroj stare celine. Z odhodom socializma je v čakalnico evropejstva pridrvelo veliko število držav, ki, opogumljene z geografskim argumentom, želijo udejanjati svoje neizživete evropske sanje. Evropa s temi deželami pridobiva enako na številčnosti, kot tudi kvadraturi. Novost v staro evropskem političnem prostoru pa je tudi nova moč in orientacija desnice. Evropska pridobitev zadnjih let je torej posejena površina, torej prostornina, ter izguba ideološkega sovražnika na vzhodu. Da pa je pridobljeno površino težko izračunati, se je izkazalo že kaj kmalu. Kriza na tleh nekdanje Jugoslavije, razpad sovjetskega imperija, problemi v Češkoslovaški federaciji, krepitev desnih izgedov v že evropskih državah..., to so le prvi računi, izstavljeni Združeni Evropi. Nov evropski volumen se je izkazal za volumen krogle, ki ga je nemogoče eksaktno izračunati. Tako je fenomen "neznanka, ki prepušča prihodnost prihodnosti. Da ta približek ni nepomemben, pa dokazujejo znane napovedi politične prihodnosti izpred treh let, ki so vse po vrsti zgrešile. Nacionalistični naboji so tako postali del evropske realnosti. Na mesto strahu pred razrednim sovražnikom (Evropa ga je videla v socializmu, socializmu v kapitalizmu, da o raznih vrstah notranjih sovražnikov sploh ne govorimo!) je stopil strah pred tujci (ti pa so zopet zunanj in notranji).

Fenomen nove desnice je mnoge teoretike, ki so razumeli desni in levi ekstremizem kot rezultat dela istega principa, presenetili. Če je namreč levica odšla, ker ji ni uspelo ustaviti časa in jo je ta zato prehitel, zakaj potem vztraja desnica na svojem mestu močnejša kot je bila v času ideološke konfrontacije? Če bi držalo, da sta rdeči in rjavi (v varianti: črni) despotizem delo istega principa, bi po tem, ko je rdečilo pobledelo do nerazpoznavnosti, pričakovali blede-nje tudi pri rjavi barvi. Toda zgodilo se je ravno obratno! Desnica, ne da izgublja v tleh, pač pa celo nasprotno: desnica se krepi! Pričakovano, da se je civilizacija znebila grožnje obeh tota-

litarizmov, se je izkazalo za neutemeljeno. Desnica je preživela in se okrepila po enaki logiki, kot je nekaterim komunističnim režimom uspelo odmakniti uro svoje smrti. V labilen političen prostor, ki je po zlomu komunizma zgubil svoje vezno tkivo, svojo možnost identifikacije z ideološkim nasprotnim polom, je na novo vrgla idejo preganjanja.

Poskusimo sedaj zajeti fenomen nove desnice. Vse, kar nam lahko ta ponudi v analizi, je nekaj prenapetih gesel in maškarni nastopi, ter seveda nasilje. "Očistimo Francijo", "naredimo Nemčijo zopet nemško", in še bliže, "očistimo Slovenijo", "Srbija povsod, kjer živijo Srbi" - takšna je govorica nacionalizma. Zadnji "Srbski" primer se morada zdi na prvi pogled tuje v primerjavi z desničarskimi blodnjami. Toda tudi to geslo je zavezano desnemu pohodu. Srbska Partija si ga je namreč le izposodila, in to dokazuje tudi njen odnos do vojvode Sešlje. Če omenimo še kljukaste križe, kokarde, usnjene jopiče, pretepane Turke in Arabce, uničena pokopališča, smo dejansko izčrpali vse, kar desnica nudi. Nikjer pa ne najdemo njene racionalne teorije, s katero bi lahko polemizirali.

To, kar se kaže kot njen manko, namreč odsotnost sleherne konsistentne misli, pa je ravno njena odlika, ki jo dela povsem neranljivo. Racionalna kritika je namreč lahko uperjena zgolj proti tistemu, kar nosi v sebi vsaj kanček racionalnosti. Tako pa lahko desnici očitamo le to, da je nasilniška. Očitamo ji lahko torej le tisto, kar ima sama za svojo odliko. Desnica nam ponuja le preganjanje, in to njeno obljubo gre vzeti zares. Njena finta, na katero nas poskuša ujeti, je v tem, da nam ponuja, da v njenem preganjanju sodelujemo.

Silvo Zapečnik

KATEDRA: Televizija vse bolj obvladuje medijski prostor. Kateri trendi jo sedaj usmerjajo in kam je usmerjena?

PEROVIČ: Nič kaj novega se ni zgodilo v zadnjih letih. Meni se zdi, da je trend v Evropi zelo jasen. Prihaja do delitev, pri katerih se na eni strani pojavljajo komercialne televizije, ki jih lahko delimo na dva načina. Prve v bistvu kopirajo princip državne televizije, kar pomeni, da se ukvarjajo z vsem. Tipičen problem tega je, da delajo potem populistične zadeve, ne zanimajo pa jih nobene druge funkcije, ki jih državne televizije opravljajo - izobraževalna, kulturna... Na drugi strani pa je fenomen, ki je bolj zanimiv, to pa so specializirani programi. Pri specializiranih televizijah, kot so Filmnet, Teleclub ali Eurosport, je zanimivo, da diktirajo tempo tega, kar dejansko je televizija in kako se sestavljajo programske sheme. To pomeni tudi, kdaj se uvrščajo reklame, na kakšen način, kako napovedujejo lasten program. Te televizije diktirajo tudi grafično podobo televizijskih programov. Na primer, pred tremi leti je

PEROVIČ: Saj to že obstaja. To je 3-SAT, kar je tudi tipičen primer, kako kulturno prosvetljeno Evropejci odgovorijo na izziv RTL. 3-SAT naj bi bila gledljiva postaja, narejena tako kot komercialne televizije, a komponirana s kvalitetnejšimi kulturnimi vsebinami. Mislim, da je to vprašljiva formulacija. Na izziv komercialnih televizij pa se evropske državne televizije odzivajo tudi z regionalizacijo. V Franciji ustanavljajo regionalne studije, kjer pa ni nujno, da so večinski lastniki, ali pa v Švici, kjer je ogromno malih televizijskih postaj za različna govorna področja.

KATEDRA: Ponekod se je in se tudi še pojavlja vrsta zagat, zlasti v zvezi z zakonodajo, ki naj bi urejala ta področja. Od italijanskega popolnega liberalizma, na primer, do avstrijske togosti.

PEROVIČ: V Italiji se država ni vtikala na to področje. Mislim pa, da je treba biti pri tem zelo previden. Nemški model se mi zdi bolj pameten. Tam se natančno ve, kaj je državna televizija, preko česa oddaja, kako je organizirana.

Z zelo jasno regulativo bi bilo treba določiti, da sta prvi in drugi program nacionalnega pomena, da je to državna monopolna televizija, da pa se tretja televizijska mreža vzpostavi kot mreža, na kateri bo lahko oddajal eden ali več manjših producentov. Popolna norost bi bila, da bi se jim reklo, saj imate tretjo mrežo, samo postaviti si jo morate. Država že mora zagotoviti tehnične pogoje, da bi postala tretja mreža uresničljiva.

bil grafični hit tridimenzionalna grafika in brez tega ni bilo nobene televizije. Zdaj se dela samo z grafično dodelanimi slikami. In prav tu narekujejo trend omenjene televizije.

Na drugi strani pa so državne televizije, ki v evropskih državah na nek način kopirajo zasebne postaje. Vedno so korak za njimi in programske slike prilagajajo komercialnim programom.

KATEDRA: Zakaj so nacionalne televizije vedno korak zadaj, če vemo, da so vsepovsod močno podpirane. V čem je finta in kje se to najbolj kaže?

PEROVIČ: Funkcija državne televizije ni samo gledanost. Morajo graditi nacionalno identiteto posameznega naroda, imeti morajo izobraževalne oddaje, otroški, mladinski, znan-

Povsod so bile državne televizije, ki so imele zametke profesionalnosti; seveda ne govorim o političnih plateh teh televizij, ampak o tem, kako je televizija nasploh sestavljena, kakšne tipe oddaj ima, koliko programa je v živo... V sedanjem obdobju v teh državah ni toliko pomembno, kakšen program bodo delale te televizije, temveč bolj to, na kakšen način in kako bo imel kdo oblast nad njimi.

stveni program. In te funkcije vežejo ogromno ljudi. Poleg tega pa je ob tem potrebno omeniti še, da so nacionalne televizije običajno podpisnice mednarodnih konvencij, ki omejujejo oglaševanje. Z najnovejšo, ki jo bo morala podpisati tudi Slovenija in njena televizija, bo denimo prepovedano oglaševanje med otroškimi oddajami. Prav tako je prepovedana televizijska prodaja. Kakšnemu RTL se na to sploh ni treba ozirati.

KATEDRA: Gotovo pa se pri velikih, nacionalnih televizijah kažejo tudi interesi do bolj fleksibilnih komercialnih postaj, zlasti v tem smislu, da bi kakšno od njih kontrolirali.

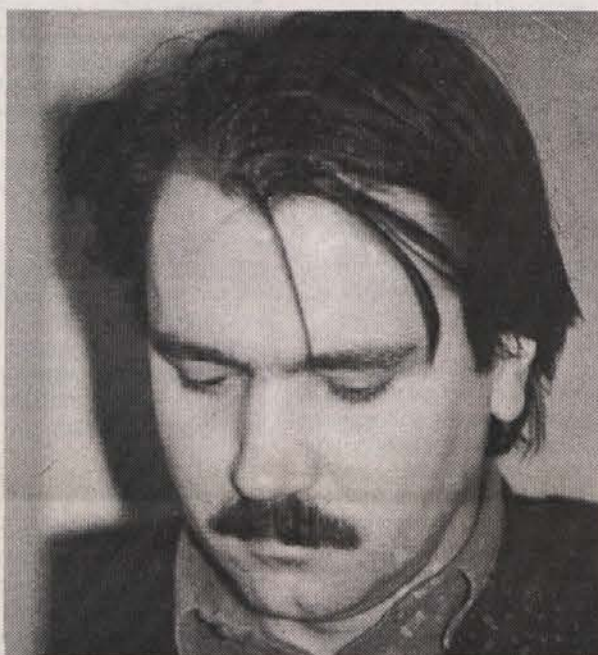
KATEDRA: Gledalci v teh deželah, zlasti pa pri nas, vendarle lahko kontrolirajo domače programe s tem, da vedo, kaj se dogaja na satelitskih kanalih. Popolna manipulacija ni več mogoča.

PEROVIČ: Če pogledamo slovensko ali pa druge vzhodnoevropske televizije, je količina politike v njihovih programih ogromna. Nikjer na svetu je ni toliko, razen pri CNN, ki pa je tako ali tako politična mreža. Ljudje sicer so nezadovoljni, a ne popolnoma, ker jih politika vendarle še vedno zanima. V Sloveniji je stanje panično, ker se poskuša nadoknaditi tisto, kar je bilo v zadnjih desetih,

TOMAŽ PEROVIČ:

PRI NAS JE TELEVIZIJA POLITIČNO VPRAŠANJE

Z našo televizijo je nasploh križ. Venomer nas prepričuje, da je najboljša, celo obdavčeni smo zaradi tega. Godlja, ki jo naj prenaša gledalec, ima vendarle svoje razloge. Ki to so ali pa ne. In s televizijo je celo tako, da ima vedno več zgledov. Tomaž Perovič je odgovorni urednik alternativnega programa, niza oddaj, ki so svetel obet slovenske televizije.

dvajsetih letih na tem področju zamujeno. Hkrati pa zaradi dveh dejstev situacija ni normalna: zunaj državne televizije ne briga gledanost, po drugi strani pa so zakonska določila konkurenčno nastavljeni. Ali natančneje, v Nemčiji morajo, kot se mi zdi, 25 odstotkov programa realizirati neodvisni producenti. Tudi tega pa pri nas še ni.

KATEDRA: Torej ni varovalk, programskih kontrol?

PEROVIČ: Na zahodu je to eden izmed načinov, kako razbi-jaš monopol, da omogočaš različnim producentom, da pridejo do televizijskega programa. Televizija mora pridobiti denar, da jih lahko plača. In tudi na tak način se širi mreža zaposlovanja.

KATEDRA: Pri nas ima državna televizija v bistvu tudi monopol nad novonastajajočimi mrežami. S tem, da drži v rokah distribucijo programov, se pravi oddajniške sisteme.

PEROVIČ: Ja, zdaj bo veliko klanje, kam s temi oddajniki in zvezami, kdo in na podlagi česa bo odločal o tem, katere frekvence se lahko komu dajo. V Sloveniji še dolgo nihče ne bo mogel tega problema rešiti na najenostavnejši način, tako, da bi se podal na satelit, ker je to enostavno predrago. In ker gre vse po zemeljskih linijah, nastaja ta šmorn, da nekdo pač hoče odločiti, komu dati in komu ne. Z zelo jasno regulativo bi bilo treba določiti, da sta prvi in drugi program nacionalnega pomena, da je to državna monopolna televizija, da pa se tretja televizijska

mreža vzpostavi kot mreža, na kateri bo lahko oddajal eden ali več manjših producentov. Popolna norost bi bila, da bi se jim reklo, saj imate tretjo mrežo, samo postaviti si jo morate. Država že mora zagotoviti tehnične pogoje, da bi postala tretja mreža uresničljiva.

KATEDRA: Spremembe programske sheme na slovenski televiziji so prinesle več programskega časa vašemu uredništvu. Kljub temu pa ostaja priokus, da oddaje tega uredništva niso popolnoma kompatibilne z ostalo televizijsko produkcijo, z nekatero celo v velikem razkoraku. Je možno pričakovati, da vaše uredništvo, pa seveda še kakšno, kulturno ali mladinsko, potegne za seboj homogenizacijo v kvalitetnem smislu?

PEROVIČ: Ko se je shema spreminjala, so bili takšni poskusi. Vendar je šla razprava v smer, da se je vse preveč opo-nasal avstrijski model. Avstrijski model je najbolj konservativen. Ne dovoljuje privatnih televizijskih postaj, obstajata dve mreži, ki sta pod jasnim državnim nadzorom. Pri nas se teži, da bi posnemali ta model, pri čemer pa zagovarjam tezo, da mora televizija, če hoče biti kvalitetna, imeti konkurenco. To je preverjena stvar. In pri nas se je za uspešnega kazala avstrijska pot, kjer imajo konservativne principe in vendarle kvalitetno televizijo. Pri teh razpravah se je venomer pozabljalo pomembno dejstvo, da sodi avstrijska televizija v germanski prostor, kjer je tele-

vizijskih postaj kot smetja. Torej Avstrijci delajo v konkurenčnem okolju, ki ga pri nas ni. Zaradi tega bi morali vzpostaviti dve konkurenčni televiziji, kjer bi bilo zaradi malo denarja, kot ga je pri nas, noro postavljati tudi dva dnevnika, na primer, ampak programa ločiti glede na dvoje različnih senzibilitet ljudi, ki pri nas obstajajo. Če rečem cinično, ali pa grobo, imamo opravka z auditorijema z urbano in ruralno duhovno provenienco. Če bi tako zastavili problem, bi lahko razrešili ta mišmaš in stvari razčistili.

KATEDRA: Govorite o konkurenci znotraj obstoječih nacionalnih mrež. Objektivno dejstvo pa vendarle je tudi Kanal A.

PEROVIČ: S Kanalom A je tako, da je to konkurenčen program v Ljubljani in okolici. Konkurenco je treba vzpostaviti med programi, ki jih vidi vsa Slovenija.

KATEDRA: Gre torej za to, da bi radikalno ločili, kaj je prvi in kaj drugi program?

PEROVIČ: In še za kaj več. Prva mreža bi temeljila na nacionalnih vsebinah, otroških programih..., druga pa bi bila ta, kjer bi se lahko bolj hecali, šport,

no to lahko pomeni, da bi v Mariboru pač delali razvedrilni program, če si tako želijo in če je dogovor tak.

KATEDRA: V bistvu zelo ostro kritizirate vodstvo televizije.

PEROVIČ: Ja pa ne. Novo vodstvo je pač nezainteresirano za kvaliteten televizijski program. Zanima jih le, katera politična formacija bo imela kdaj in na kak način vpliv, katera ne. To je to.

KATEDRA: Torej moremo tudi na tem področju čakati na normalizacijo?

PEROVIČ: Ali pa jo spodbujajmo, če bi vedeli, kaj natančno hočemo.

KATEDRA: Vsega se verjetno ne da obešati na vodstvo, vendar se tam kuje strategija in usmerjajo programi.

PEROVIČ: Na nekaj ne smemo pozabiti v pogovoru o slovenski televiziji, na to, da nima glavnega urednika. Torej ni nikogar, ki bi odigral vlogo med programskega koordinatorskega stikov med odgovornimi uredniki. Po eni strani je stanje popolnoma konfužno, po drugi se pa vendarle pozna, da se je televizija izgrajevala dvajset let in deluje

Funkcija državne televizije ni samo gledanost.

Morajo graditi nacionalno identiteto posameznega naroda, imeti morajo izobraževalne oddaje, otroški, mladinski, znanstveni program. In te funkcije vežejo ogromno ljudi. Poleg tega pa je ob tem potrebno omeniti še, da so nacionalne televizije običajno podpisnice mednarodnih konvencij, ki omejujejo oglaševanje.

razvedrilni program... Bila bi kombinacija specializiranih in gledljivih oddaj. S tem, ko bi ločevali ta programa, bi morali stalno misliti tudi na vzpostavitev tretje mreže.

KATEDRA: Tehnične možnosti za vzpostavitev te mreže obstajajo, vsaj deloma.

PEROVIČ: Zaenkrat ne. Oziroma tehnične so, ni pa finančnih. Čeravno trdim: če bi se kdo odločil, da je to ena izmed možnosti razvoja, bi našli tudi denar, da se to postori.

KATEDRA: In kako je s to voljo?

PEROVIČ: Zakaj bi si delali probleme s tremi mrežami, ko pa jih je že z dvema toliko?

KATEDRA: Seveda, televizija ima mnogo problemov, tudi s koprskim, pa mariborskim studiem, pa z mednarodnimi pogodbami...

V Sloveniji je stanje panično, ker se poskuša nadoknaditi tisto, kar je bilo v zadnjih desetih, dvajsetih letih na tem področju zamujeno. Hkrati pa zaradi dveh dejstev situacija ni normalna: zunaj državne televizije ne briga gledanost, po drugi strani pa so zakonska določila konkurenčno nastavljeni. Ali natančneje, v Nemčiji morajo, kot se mi zdi, 25 odstotkov programa realizirati neodvisni producenti. Tudi tega pa pri nas še ni.

PEROVIČ: Problem je venomer isti. Stvar je neurejena, ni vodena programsko. Če bi bila, bi se jasno vedelo, kaj narediti s televizijo, kaj z regionalnimi centri. Zmeniti se je treba, kaj naj se v regionalnih centrih dela. Če naj delajo regionalne informacije, potem naj bo to to. Tako delajo Avstrijci. Druga možnost, ki jo tudi poznajo zunaj, pa je, da se posamezni centri specializirajo za določene programe. Konkret-

more delati veselega, svetlega kviza.

KATEDRA: Torej nas lahko čudijo, da stvari vendarle še delujejo, da je program vsak dan, in da celo za teden naprej lahko gledalec ve, kaj bo gledal.

PEROVIČ: Ja, zahvala za to pa gre institucijam znotraj hiše, ki so še ostanek iz starega, komunističnega režima. In te delujejo.

Sašo Dravinec

MANAGEMENT VLOGA MANAGEMENTA PRI ORGANIZIRANJU POSLOVNEGA PROCESA

V vsaki organizaciji prihaja vedno do vprašanja, kdo mora kaj narediti. To odločitev mora sprejeti manager, ko opravlja svojo funkcijo organiziranja poslovnega procesa v organizaciji. Naloga managerjev je, da specificirajo naloge in dolžnosti, ki jih je potrebno izvršiti, da organizacija doseže svoje cilje. Pri tem morajo managerji vzpostaviti tudi ustrezne odnose med nalogami in pozicijami v organizaciji, kar pomeni, da mora biti jasno, katera pozicija ima prednost pred drugo, oziroma katera je odvisna od druge.

Pozicije in odnosi med njimi tvorijo strukturo organizacije, ki jo največkrat ponazarjamo z organizacijskimi shemami, kjer s predalčki, ki ponazarjajo posamezne organizacijske enote, prikazujemo osnovno organizacijsko strukturo, mnogokrat imenovano kot makroorganizacijsko strukturo podjetja. Te organizacijske sheme, ki jih spremljajo obsežni opisi posameznih del in nalog, ki jih opravljajo posamezne organizacijske enote, tvorijo v večini naših podjetij dokaj statično organizacijsko osnovo, ki se občasno spreminja le ob večjih reorganizacijskih akcijah.

Takšen pristop izhaja iz "klasičnega" pojmovanja organizacije, ki sta jo v začetku tega stoletja ustoličila Max Weber in Frederick Taylor, ki je trdil, da je moč rešiti problem upravljanja večje skupine ljudi, če znamo uporabiti troje pravil in tehnik:

1. kako ustrezno razdeliti delo,
2. kako zagotoviti maksimalno kontrolo in
3. kako uskladiti pristojnost in odgovornost.

Ta teorija je prevladovala v obdobju od 1900 do 1930, ki ga Richard Scott s Stanfordske univerze imenuje dobo "zaprtiga sistema in racionalnega pristopa".

V letih 1930 do 1960, v dobi tako imenovanega zaprtiga sistema in socialnega pristopa, je prevladovala teorija organizacije, ki so jo razvili Elton Mayo, Douglas McGregor, Chester Barnard in Philip Slezniak. Mayo je pri svojem znanem Hawthornovem eksperimentu spoznal, da so ljudje veliko produktivnejši, če se jim posveti nekoliko več osebne pozornosti v organizaciji. Po 2. svetovni vojni je imel velik vpliv na oblikovanje teorije organizacij Douglas McGregor s svojima teorijama X in Y, po katerih ima manager vpliv na oblikovanje klime v podjetju, če organizira delovni proces bodisi z vidika teorije X, po kateri se človek ogiba delu, in mora torej biti prisiljen ali ustrašovan, da bo prispeval k doseganju ciljev organizacije, in je pasiven, torej mu je potrebno povedati, kaj narediti, medtem ko sam ni pripravljen sprejeti nobene iniciative ali/indovornosti, bodisi z vidika teorije Y, po kateri je človek nagnjen k delu, in je najbolj motiviran z zadovoljstvom pri delu, sprejema odgovornost in je iniciativen ter kreativno soustvarja rezultate organizacije. Chester Barnard je izhajal iz teorije Y in trdil, da je

manager tisti, ki mora zagotoviti zavzetost človeka v organizaciji s tem, da zagotavlja neformalen organizacijski sistem v podjetju.

V obdobju 1960 do 1970, ki ga Scott imenuje obdobje odprtega sistema in racionalnega pristopa, sledimo predvsem teoretskim razpravam o tem, kakšen organizacijski sistem je ustrenejši, decentraliziran ali centraliziran; takšen, ki temelji na organiziranju po funkcijah, ali takšen, ki temelji na organiziranju po proizvodih ali po kupcih. Pojavljajo se razne sheme matričnih organizacij ter druge kombinirane organizacijske sheme.

Naftna kriza in inferiornost ameriških podjetij, ki so dotlej predstavljala bazo za različne organizacijske teorije, v primerjavi z japonskimi, sta povzročila nastajanje novih organizacijskih teorij po letu 1970. Poudarek je predvsem na neformalnosti, podjetništvu in evolucijskem načinu prilagajanja organizacije zahtevam sprememb v okolju.

Japonci svojo organizacijo temeljijo na t.i. "Kacho", to je neke vrste oddelek, ki združuje 8 do 10 ljudi in predstavlja temeljno celico podjetja. Taka skupina ne čaka navodil "od zgoraj", ampak prevzema iniciative samostojno. Na tem spoznanju temelji sodobna teorija organizacije, ki poudarja nizko strukturirano, neformalno organizacijo, kjer se spodbuja notranja konkurenca znotraj malih, na podjetniških principih zasnovanih skupin ljudi. Tak pristop k organiziranju poslovnih procesov so prevzele vse svetovno uspešne družbe.

Tom Peters, eden najpomembnejših konzultantov za področje managementa, v svojih knjigah *In Search for Excellence*, *A Passion for Excellence* in *Thriving on Chaos* temelji svoja spoznanja predvsem na novejši organizacijski praksi najuspešnejših ameriških in japonskih podjetij, ko trdi, da ima v današnjih ekonomskih pogojih možnost preživetja le izredno prilagodljivo podjetje. To pa je podjetje, ki je v stalnem stiku z okoljem preko starih variabel: kupcev, inovacij, ljudi in vodenja, in to tako, da občuti njihove spremembe, da se hitro prilagaja, in to ne preko zahtevnih birokratskih reorganizacijskih procedur, ampak s pomočjo stalnega kontakta z okoljem in spremljanjem reakcij ljudi v okolju in podjetju.

Bojan Praznik

DIREKTOR BODI LASTNIK

LASTNINSKI PRESEŽKI

KATEGORIJA ODVEČNIH DELAVCEV, KI JE NI V NOBENEM ZAKONSKEM ALI PODZAKONSKEM AKTU

Poznamo ekonomske, tehnološke, organizacijske in zadnje čase vse popularnejše lastninske viške. Slednji so produkt priprav na divje lastninjenje podjetij, katerim je treba predhodno zbiti ceno, se znebiti čimveč zaposlenih, in seveda poskrbeti, da upnikom ne ostane v stečajni masi praktično nič. Bodoči lastniki (beri: sedanja poslovodna struktura) so zainteresirani za mala podjetja s čim več kapitala in čim manj delavci.

Šolski primer divjega lastninenja nam nudi v skoraj popolni, že kar perversni obliki, znana ljubljansko-kranjska trgovska organizacija, katere imena pa iz varnostnih razlogov ne bomo navedli (stare in nove povezave z organi državnega nadzorstva in pregona namreč niso izključene). Kaj se dogaja? Omenjeno podjetje (nekoč simbol naše tehnološke in trgovske prodornosti v svet), imenujmo ga podjetje I, je nenadoma postalo povsem drugo podjetje, ki pa se (ve se zakaj) ni potrudilo niti toliko, da bi si korenito spremenilo ime in ga zdaj imenujmo I-m. V njem so se znašli vsi zaposleni podjetja I, ne pa tudi terjatve (beri: pufi). Za te je bilo ustanovljeno posebno podjetje skoraj brez zaposlenih (ubogi naivni upniki) - imenujmo ga I-I.

Tu pa se zabavnejši del naše žal ne znanstveno-fantastične, ampak (nad)realistične zgodbe, šele začne. Delavci, ki so od samih groženj z odpustitvijo (realizacija le-teh je bila minimalna) postali povsem apatični, niso niti opazili, da so nenadoma zaposleni v drugem podjetju (sprememba v delavskih in zdravstvenih knjižicah je bila opravljena brez njihovega pristanka in brez obrazložitve vod-

stva). S tem so vodilni moške (tudi tisti zunaj podjetja) opravili prvo stopnjo velike operacije. Novo podjetje I-m že nastopa kot ustanovitelj ducata novih podjetij, v katerih bo zaposlilo cca polovico sedanjih delavcev, še prej pa bo seveda odšlo v stečaj. Če bi polovica delavcev postala trajno presežna, bi jim moralo podjetje I-m dati odpravnino oz. jim še 6 mesecev izplačevati zajamčeni OD, šele nato bi jih prevzel Zavod za zaposlovanje (izkušnje kažejo, da okoli tretjina takih delavcev uspe najti zaposlitev, še preden pristanejo na zavodu). V našem primeru pa bodo vsi odšli brez odpravnine direktno med brezposelne in tako postali breme države (beri: davkoplačevalcev), polovica pa se jih bo spet zaposlila in nova podjetja bodo od države pokasirala še stimulacijo za odpiranje "novih" delovnih mest.

Staro podjetje I je bilo uspešno socialistično podjetje, ki je lepo živelo od proizvodnih podjetij istega velikega sistema. Cena za tako udobje je bila v tistih časih nizka, namreč absolutno jamstvo, v današnji krizi pa je postala previsoka, čeprav s praviimi potezami še obvladljiva. Ker pa takih potez ni bilo (dinov zaver jih pač ni zmogel), se je ladja začela potapljati (črpalke so seveda v okvari). Podjetje I se je torej odločilo za lažjo pot: razprodaja nepremičnin (zgodba zase) in priprava stečaja za lastninjenje. Česa le? Kaj je sploh ostalo? Podjetje I ima v tujini svoja podjetja in izpostave, kamor so se stekale velike količine kapitala in tam pridno izginjale (I-jeva podjetja v tujini so vedno prikazovala enormne izgube, ki jih je velikodušno krilo matično podjetje v domovini). Torej je poleg preostalega kapitala I-m, ki se bo prelil v nova podjetja (imenujmo jih I-k-1, I-k-2, ..., I-k-12), na razpolago nedokazljiv fantomski kapital, skrit v tujini (popolno bogokletstvo - ta kapital uradno sploh ne obstaja). Kaj pa upniki? Naj se obrišejo pod nosom! Podjetja I ni več, podjetje I-m gre v stečaj, posebej za upnike pa je bilo vendar ustano-

vijeno podjetje I-t in naj se tam lepo za(je) bavajo... Odgovorni (beri: poslovodna struktura, ki je barko pripeljala na čeri) bodo seveda vsi zaposleni na vodilnih mestih novih podjetij, ki pravno s starim podjetjem I ne bodo imela praktično nobene zveze več.

Kaj pa naši nesrečni lastninski viški? Živela jih bo država in zanje se bodo zavzeli sindikati. Kakšna zmota! - glede sindikatov namreč. V podjetju I oz. I-m kraljuje en sam sindikat, SSS (Svobodni sindikati Slovenije, po domače: Stari socialistični sindikat) s sebi primerno (in s poslovodstvom povezano) strukturo, ki zaenkrat modro molči in nemo obljublja boljše čase, ko bo "njegova" stranka zmagala na volitvah - do takratne prenovitve pa naj "viški" potrpijo v MBS (Množici brezposelnih Slovenije). Državni organi, ki bi

morali posredovati, saj so s primerom seznanjeni, modro ali celo preplašeno molčijo. SDK (Služba družbenega knjigovodstva, v našem primeru podružnica SDZ-zlate sredine) molči in se skriva za kuliso, ki so jo izdelali notranji in zunanji delavci podjetja I, in se ji v do-brem starem soc- žargonu pravi prestrukturiranje; sodstvu pa prihaja prav stara resnica, da kjer ni tožnika, ni sodnika. Organ pregona, ki v demokratičnih družbah avtomatično nastopi v takih primerih, pa v naši ljubi domovini (še) ni bil ustanovljen - zasluge za to lahko pripišete komur hočete (izbire pa nimate prav velike).

Julius Ende

P.s.: Zaradi lažje razumljivosti te iskrive neskončne zgodbe vsakemu smrtniku smo nekatere faze "prestrukturiranja" in kapital-skih tokov poenostavili. Tudi imenujejo se lahko drugače, a važno je, da dosežejo isti efekt. Sicer pa je vsaka podobnost z živimi ali mrtvimi ljudmi in podjetji ter resničnimi dogodki zgolj naključna in povsem nena-merna.

CENA DRŽAVLJANOVE OBVEŠČENOSTI INFORMATIKA NA SLOVENSKEM

V Soboto 21.12.1991 je bil v Cankarjevem Domu zadnji dan INFOS-a, razstave "Informatika na Slovenskem". Naključni obiskovalec je lahko videl raznobarne ekrane, preizkusil kakšno igrice ter si nabral cel kup prospektov.

Med stojali s prospekti pa je prav svečano delovalo tisto, na katerem so bili modri, rdeči, zeleni in beli letaki z glavno Skupščine Republike Slovenije. Le kaj je to?

Moder letak: DOKS; Dokumenti Skupščine Republike Slovenije, baza podatkov, dostopna z osebnim računalnikom in modrom, v kateri so zajeti vsi dokumenti, ki prispejo v obravnavo v Skupščino RS, dokumenti, ki nastanejo pri njenem delu, zapiski sej zborov in delovnih teles, pa tudi vsa poslanska vprašanja, pobude in odgovori nanje.

Čudovito! Nekdo se je spomnil, da bo državljaniom nudil popolno informacijo o delu Skupščine ter dogajanju v njej, in to 24 ur na dan.

Državljan si bo lahko sam ustvarjal svoje mnenje s pomočjo neposrednih informacij iz prve roke.

Vendar se letak žal ne konča tukaj. Veselje skali odstavek z naslovom "Način naročanja": S Skupščino SR se sklene letna pogodba o najemu baze podatkov. Najemnina znaša 200 DEM v tolaški protivrednosti (!), s tem, da je prvo leto uporaba baze podatkov 6 mesecev brezplačna (torej znaša celoletna

članarina 100 DEM). V pogodbi je celo določeno letno število transakcij (vprašanj), ki ga določa članarina (v klubu informiranih?), vse kar je nad njo, pa se obračunava glede na priključeni čas in čas uporabe CPU (procesorja).

Torej nekdo zahteva plačilo za informacije o delu skupščine, čeprav je informiranost o delu le te pravica vsakega državljan-a volilca, tudi tistega, ki nima 200 DEM tolaške protivrednosti za letno naročnino.

Poleg tega pa je državljani kot davkoplačevalec to tako ali tako že plačal. Kdo lahko zahteva naročnino za informacije o tem, kaj je davkoplačevalec poslanec rekel v skupščini?

Višina letne naročnine na bazo podatkov o delu Skupščine zmanjšuje dostopnost te baze npr. povprečnemu študentu, ki ima dostop do PC-ja in modema, nima pa 200 DEM v tolaški protivrednosti. Poleg tega pa je naročnina sama principialno nevzdržna.

Ali poizkušajo z letno naročnino omejiti pretok informacij? Želijo, da bi bili njihovi državljani odvisni le od določenih medijev in da si ne bi mogli sami ustvarjati svojega mnenja? Kajti, bistvo razvite demokracije je v tem, da ima vsak državljani zavest (in združen z drugimi tudi moč), da lahko vpliva na izboljšanje družbe. Reagira pa lahko le, če ima hitro in učinkovito, predvsem pa neposredno informacijo.

Smrt fašizmu, svoboda informacijam!!

Tomaž Hojnik

UVOD V KRISTALNO NOČ?

Naravo skrajne desnice, ki je danes na pohodu, lahko razumemo po eni strani iz dejstva odhoda komunizma, torej skrajne leve, na smetišče zgodovine, in po drugi strani kot del procesa, ki je v evropski civilizaciji prisoten kot sovraštvo do pod-ljudi, že od njene rojstne ure, kar je doživelo svojo kulminacijsko točko v antisemitizmu nacistične Nemčije.

Če so sedemdeseta in osem-deseta leta minila označena z neprestanim tekmovanjem desnih in levih teroristov, kdo od njih bo vrgel v zrak več ljudi in kdo bo na podlagi tega v času informatike dobil večji del medijskega prostora, pa danes tekmovanje kot razlog odpade. Splošen odhod socialističnega projekta s trga ideoloških ciljev je ekstremizem na leviči začasno upokojil. Odhod rdeče nevarnosti pa je moral zapustiti sledove tudi pri konkurenci na desni strani ideološke hemisfere.

Strah pred boljševidično zaroto, ki bi privedla v revolucijo, je ostal brez svojega gnojiva in je zato ovenel. Ekstremizem z desne je zato začel staviti na drugačne karte.

Na mesto bombnih napadov, bolj ali manj izurjenih teroristov, je stopilo preganjanje tujcev oziroma pod-ljudi. V Franciji priseljencev iz nekdanjih kolonij, v Nemčiji gastarbeiterjev... - skratka južnjakov. Čehi preganjajo Slovence, Estonci Ruse, Slovenci južnjake, Hrvati južnejše južnjake, Srbi južnejše čifurje in nekulturne severnjake... Formula je popolna, saj celo nekdanje preganjane žide preganjajo - preganjajo Palestinece.

Pustimo ob strani preganjanje, ki ga organizirajo države,

skratka tisto, ki je že dobilo legitimost pobesnelih državnih in še pogostejše paradržavnih institucij, in poskusimo misliti njegov zametek. Preganjanje, ki je na delu v še vedno demokratičnem svetu, temelji na več ali manj prostovoljno proletariziranih segmentih družbe, katerih zastavonoše so skinheadi. Ta del subkulture in subdružbe izhaja iz revolta proti vsemu in vsem. Je tisti segment, ki revolta proti nesposobni državni eksekutivi, ki sam sebe vidi kot šibo božjo, kot materializirano silo naroda.

Miselni spoprijem s fenomenom nove desnice pogosto zagreši napako, da predmet svoje analize vnaprej banalizira in s tem podcenil. Izhaja namreč iz predpostavke, da so to obrobne deviacije družbe, ki po svoji materialni teži ne pomenijo ničesar, in iz teoretične nekonsistentnosti, nedomišljenosti desnega projekta.

O potrebni številčnosti sta svoje dokazala Hitler in Lenin. Velike teoretične osmislitve pa desnica ne potrebuje, saj že ve tisto, kar bi ji morala teorija šele pokazati. Ve, kdo je njen sovražnik, in ve, kako ga mora obdelati. Ekstremna desnica ne potrebuje teorije, ki bi raz-sodila, koga in kako je potrebno zasledovati, saj ima sama že vso potrebno gotovost, koga in kako je potrebno zasledovati, saj že ve, kdo in kaj so čifurji in južnjaki. **Sodba** desnice pa ni nekaj, kar bi ta ujela iz etra, pač pa je to naš lasten **pred-sodek** (o naravi južnjakov). Desnica je torej našo **pred-sodbo** vzela za svojo **sodbo**. In točno tu je mesto, kjer lahko brkljarija desnice, njeni neumni govori in njena nasilniška dejanja, preskočijo iz marginalnosti, in to celo po demokratični poti, v državno organizirano gospostvo terorja, v katerega bomo sami pristali zgolj zato, da bi lahko sami preganjali - južnjake.

Silvo Zapečnik

GLASILO SLOVENSKIH SKINHEADOV RUDI SPOROČA!:

- pod delovnim naslovom "Mladi domobran":

"Ker se bliža mesec april, mislim, da je skoraj nujno potrebno, da omenimo prvo obletnico NACIONALNE FRONTE SLOVENIJE." ... "Novo ime, ki smo ga nadeli naši organizaciji je: MLADI DOMOBRAV."

To ni nikakršna nacistična stranka, to ni nikakršna politična stranka. Nam ni mar za sistem. Nam gre samo za svobodno Slovenijo. Želimo, da bi bila Slovenija slovenska država. Delujemo kot organizacija, ki temelji na dejanjih (raznoraznih). Želimo si čim več pristašev, s tem pa nikogar ne silimo, da bi spustil glas za našo organizacijo. Čeprav nas ni malo, nas nikoli ne bo dovolj, da bi očistili Slovenijo te golazni, ki nas zalezuje na avtobusu, banki, pošti, prireditvah, v šoli, službi... Skratka povsod so! Naš okviren načrt za čisto Slovenijo temelji na počasni in učinkoviti bazi, kajti MI PRIHAJAMO POČASI, TODA MOGOČNO."

- pod delovno refleksijo "SKIN, HEADING; SLOVENIJA":

"Pravi skin ima Martense in naramnice (ponavadi čim ožje). V duši pa mu prevladuje majhen hudiček nad belim, krilatim angelčkom z lokom v roki. Skinheadi niso tu samo zaradi pretepov in izgredov. To sploh ni bistvo. Bistvo slovenskih skinov je, da podpirajo NFS (oz. MD). Glede cifre kolk jih je sploh ne skrbite, kajti njih je povsod dovolj (Lj, trzin, kamnik, domžale, trebnje, Nm...). Slovenci! Nikar se ne bojte skinheadov (al pa se kr djte, če ste pizde), le-teh naj se bojijo čefurji, ta gnus južnjaški."

DESNO OD ČSFR

DOBRI OBETI NACIONALISTIČNIH STRANK

Matjaž Wenzel

Ljudje desnega prepričanja, združite se!

To je geslo deklarativno najbolj desne stranke v ČSFR - Meščanske demokratične stranke. Ali želi ta stranka dejansko združiti ljudi desnega nazora? Kdo ve kaj se skriva za pojmom "združevanja" in "desne volje"? Ob pogledu na desno stran političnega prizorišča je v deklarirano željo po združevanju mogoče posumiti.

Piše se leto 1992. Minili sta leti največjih sprememb v Srednji Evropi obdobja po drugi svetovni vojni. Pojavili so se novi družbeni subjekti, življenjski utrip se je okreplil, ideje so zamenjale ideje, politična scena se menjava iz dneva v dan. To je karakteristično za vse države Srednje Evrope. Razlikujejo se le v formi vsega novega, ki se pojavlja.

Eden izmed najpomembnejših pojavov, o katerih so ljudje poprej le nekaj slišali ali pa so brali v pejorativnih komentarjih in vesteh o dogajanjih na zahodu, je tako danes v ČSFR politična desnica. Desnica vznemirja, preseneča in budi strasti, še preden je dejansko začela delovati. To izhaja iz strahu ljudi pred neznanim. Za levico so prepričani, da vedo kam vodi družbo, ker jo poznajo. Toda kaj je desnica?

Desnico se je v socializmu enačil s fašizmom. Takšno prepričanje živi v ljudeh še naprej. S tem lahko tudi pojasnimo dolgo časovno obdobje, ki je bilo potrebno, da so se stranke - če izvajamo tiste fašistične - začele razglašati za desne. Kmalu po revoluciji 89 je bilo v centru političnega spektra zelo tesno. Skoraj vse stranke so me-nile, da je tu njihovo mesto, tako tiste z leve, kot tudi druge z desne. Tudi v tem trenutku v ČSFR ni povsem jasno, kam katera stranka sodi. Tudi različne analize političnih institutov niso pri-spevale k razjasnitvi te zmede.

Stranke in gibanja eno delajo, drugo pa proklamirajo. V be-

sedah so desničarske, ob glasovanju v parlamentu jih prepoznamo kot sredinske, v nekaterih slučajih pa jih najdemo celo na levi. Komu je njegovo mesto sigurno? V tem trenutku bi lahko to ugotovili le za dve stranki: komunistično in republikansko. Samo ti dve stranki nista menjavali svojih položajev. Toda, ali je republikanska stranka s svojimi ekstremnimi nacionalističnimi, pogosto celo fašističnimi stališči, dejansko predstavnik desnice? Če to stranko uvrstimo v desnico, bodo zagnale vik in krik druge deklarativno desne stranke, ki bodo zahtevale preciznejšo opredelitev.

Tudi veze novih desnih strank v ČSFR z desnico v tujini ničesar ne pojasnjujejo. Center in desnica so kot eno in zato ni jasno, kam kdo pripada. Nemo-góče je govoriti o stabilnih vezah srednjeevropske in zahodnoevropske desnice. Vse je v fazi poskusov in pomot. Če se opečem prvič, ni nujno, da se bom tudi drugič. V večini držav ES so na oblasti stranke desnice. Te stranke so finančno zelo močne in pripravljene primerno podpreti tudi svoje brate in sestre na zahodu. Toda katere brate bodo podprli? Odgovora za sedaj še ni.

V ČSFR smo tako priča tragikomičnemu razvoju, ko se tipične stranke centra mečejo na kolena pri bavorski CSU ali pa CDU. To lahko vidimo predvsem pri Meščanski demokratični stranki V. Klause, ki je izšla iz Državlanskega foruma in Liberalno demokratične stranke. Da o strankah krščanske usmeritve ne govorimo! Šele ko bodo našle same sebe, bodo lahko začele zahtevati od svojih bratov doma in v tujini finančno pomoč.

Stvari pa so razvidnejše na ekstremni desnici. To predstavlja Republikanska stranka s predsednikom Sladekom na Češkem in Slovaška nacionalistična stranka s predsednikom Prokešem na Slovaškem. Obe sta tudi v parlamentih. Bolj desno ni nikogar. Za ti stranki v Evropi ni velikega interesa. Seveda razen na ekstremni desnici. Razlogi njihovega obstoja so še bolj zaviti v meglo, kot je to slučaj pri drugih strankah. Toda sodeč po javnomnenjskih razi-

skavah bosta ti politični grupaciji na naslednjih volitvah v parlament dobili zelo velik delež glasov. V nekaterih regijah celo preko 20 %, kar nikakor ni zanemarljivo število.

Desnica kot celota je danes na Češkem mnogo močnejša od leve. Na Slovaškem je stanje nasprotno. Če se bodo tendence

nadaljevale, bo to sigurno našlo svoj epilog v razpadu ČSFR. V tem primeru bi postala češka desnica oblastnik brez konkurence. Tako bi dobila možnost, da se konstituira in struktura, kot je pač normalno na evropski desnici.

Jiri Svitek

Rastoče neonacistično razpoloženje v Nemčiji je doživelo kulminacijo konec lanskega septembra, ko so morali zaradi nasilnih skinheadov evakuirati sprejemni dom za tujce v vzhodno-nemškem mestu Hoyerswerde v bližini poljske meje. Ob glasnih vzklikih: "Sieg heil" in "Fremden raus" so policijski avtobusi iz mesta odpeljali okrog 250 tujih priseljencev. Odhajajoči konvoj je opazovala skupina skinheadov, med njimi so posamezniki vpili za osvojenimi tujci: "Sedaj si boste zapomnili Hoyerswerde. Spoznati morate, da je vseeno, ali crknete od lakote doma, ali pa vas mi tukaj pretepemo do smrti." Policija si je šest dni zamažala oči, da bi sprejemni dom za tujce zaščitila pred napadi skinheadov, na koncu pa je ukazala evakuacijo, ker tujcem ni bila več sposobna zagotoviti varnosti. Kljub policijskemu kordonu, ki je stražil domovanje tujih priseljencev, je pred zgradbo vsako noč eksplodirala kakšna molotovka, notranjost stavbe pa se je spremenila v obrambno trdnjavo. Priseljenci si niso več upali zapustiti svojega začasnega prebivališča, najpogumnejši pa so odhajali v skupinah in s tem tvegali bližnja srečanja s ksenofobičnimi nestrpnosti. Na koncu jim ni preostalo drugega, kot da pristanejo na evakuacijo in se umaknejo nekam, kjer bi za nekaj časa ostali čim manj opaženi. Policija je najprej objavila, da jih bodo preselili v Kamenz. Kasneje pa so si premislili, da bi priseljence vsaj nekaj časa zaščitili pred novimi napadi, kajti dobili so jasno sporočilo: "Če jih boste pripeljali k nam, vedite, da imamo tudi mi svoje skinheade." Kancler Kohl je čakal teden dni, preden je dejanje označil kot sramotno, nemška krščanska demokracija pa je incident izrabila za zahtevo, naj spremenijo nemško politiko glede podeljevanja političnega zatočišča. Hoyerswerde so sledili: Hunxe, Honnef, Emptingen, Eisenhüttenstadt, Bruhl, Brandenburg. Lansko leto so v Nemčiji našli več kot 2300 neonacističnih napadov. Letos so nemški skinheadi najprej udarili v Berlinu, kjer so v parku pred pričami ujeli nekega poljskega žida, ga maltretirali in mu na koncu s škjarjami odrezali jezik. Žrtve je na policiji molčala, kar je - ne samo spričo poškodbe - popolnoma razumljivo.

Prvo srečanje Führerja z Židom:

"Ko sem nekoč tako taval po (dunajskem) Notranjem mestu, sem nenadoma naletel na pojav (eine Erscheinung) v dolgem kaftanu s črnimi kodri.

Ali je tudi to Žid?, je bila moja prva misel.

...Kradoma in previdno sem opazoval tega moža, a čim dlje sem strmel v ta tuji obraz in raziskujoč preverjal potezo za potezo (Zug um Zug), tem bolj se je v mojih možganih prvo vprašanje spreminjalo v neko drugo vprašanje:

Ali je tudi to Nemec?"

Adolf Hitler: Mein Kampf

Katedra 6

Skinheadi, hoolsi, Red brothers in White lives

Največ uporabnikov nacističnih računalniških iger in nacionalistično usmerjenih uličnih pretepačev je iz vrst dijakov srednjih šol, ki so v Avstriji in Nemčiji organizirani v tolpe. Hulgani ali kar "hoolsi" so pristaši različnih nogometnih klubov in se v glavnem držijo stadionov. Zanje so značilni črni usnjeni jopiči in obvezni "Doc Martins" škornji. Nemškim in avstrijskim huliganom so zelo podobni skinheadi, ki se razlikujejo le po obratih glavah, vnetoviranih nacističnih znakih in značilnih oblekah, posebno jopičih, ki so bili včasih zaščitni znak za angleški delavski razred. Mladi Turki v Avstriji so se v odgovor na huligane in skinheade povezali v skupine "Red Brotherhood" in njihovo tršo inačico, imenovano "Bela življenja". Na Dunaju jih najdete v okolici Pratra in na Donavskem otoku.

Na udaru so vsi temnopolti, poševnooki, vsi nebeli in nekristjani. Senegalci v Italiji, Arabci v Franciji, Židje v Nemčiji in Sovjetski zvezi. Ruski ekstremisti, člani organizacije "Pamjat", vpijejo: "Pobijmo Žide! Oni so krivi za razmah komunizma." Poraženi republikanski kandidat ameriške države Louisiane David Duke je nekdanji veliki mag Ku Klux Klana, organizacije, ki je svoje dni štela na milijone članov, danes pa je v veliki meri vzpodbudila razmah ameriškega neonacizma. Belce v Ameriki počasi zajema prava tobija, bodisi, da se resnično

počutijo ogrožene, ali pa gre samo za histerično objestnost. In kakšno stopnjo objestnosti so dosegli tisti slovenski (večinoma) najstniki, ki se opredeljujejo za skinheade in po slovenskih ulicah obračunavajo s "čifurji"?

Dunaj Dunajčanom

Pred zavetišči za tujce v različnih vzhodnonemških mestih namreč vsako noč eksplodira kakšna molotovka. Znak, da so skinheadi spet udarili. Prizadevajo si, da bi iz mesta pregnali "črnuhe". Sposobni so napasti tudi zgradbo, ki jo ščiti policijski kordon. Evakuacije tujcev iz njihovih domovanj, ki so "padla" ali predala boj, niso več nikakršne izjeme. Pred obkoljeno zgradbo pripelje avtobus, ki s pomočjo oboroženih policistov odpelje prestrašene, za nemški okus preveč eksotične priseljence. Toda ne gre le za nasilno, asocialno mularijo, ki je na ulici našla svoje naravno okolje, ampak za nekaj veliko globjega.

Uradna politika razvitih držav, posebej zahodnoevropskih, si ne more več dovoliti gospodarskih kiksov in socialne popustljivosti. Tuji delavci odžirajo prosta delovna mesta, znižujejo ceno delovne sile in v končni fazi upočasnjujejo proces prestrukturiranja gospodarstva. Ljudi seveda najbolj prizadene brezposelnost, kar je nekaterim politikom, predvsem v sosednji Avstriji, voda na njihov predvolilni mlin. "Ausländerfrage" je čisto pri vrhu političnega programa Jörga Heiderja in njegove FPÖ, ki

ADOLF HITLER SOFTWARE NA DESNEM BREGU EVROPE

"Turško gnezdo", "Auschwitz total" in "Arijski test" so naslovi računalniških iger, s katerimi si krajšajo čas avstrijski otroci. Diskete so opremljene z oznako "Adolf Hitler software" ali "Made in Buchenwald by Hitler & Hess". Na ekranih se pojavijo vprašanja, kot na primer: "Kje je najverjetneje, da boste naleteli na Žida in kaj boste storili z njim?" Reševalcem ponujajo tri alternative: pretepem ga, pozdravim ga in odgovor, ki prinaša najmanj točk, pogovarjam se z njim. Skrajna desnica v svetu v zadnjem času širi svoj krog privrženecv preko elektronskih medijev. Voditelji neonacističnih gibanj odkrivajo ključ do uspeha: osvojiti oblast z uporabo tehnologije. Potrošniki sodobne elektronike so vedno mlajši in številčnejši.

nacionalističnim in fašističnim gibanjem v Evropi. Predvsem Francozi so znani po tem, da ju opravičujejo na vse mogoče načine. Na pomoč kličejo celo zakon in vero. "Očistimo Francijo", vzklika Le Pen, ki se navdušuje nad rasno čisto in nacionalno homogeno državo: "Znebimo se milijona tujcev in imeli bomo milijon nezaposlenih manj". Njegova Nacionalna fronta iz dneva v dan ponavlja, da tuji priseljenci stanejo Francijo 210 milijard frankov letno, in da je tujcev, prevsem Arabcev, v Franciji preveč. Očiten korak v desno je pred kratkim naredil tudi bivši francoski predsednik Giscard d'Estaing s svojim člankom o francoski migracijski politiki, objavljenem v pariškem Figaroju. V njem je bil d'Estaing zelo direkten, ko je stalni priliv priseljencev iz severne Afrike imenoval kar "invazija" in pozval oblasti, naj sprejmejo nove zakone, ki naj bi bili zasnovani na "krvnih pravicah". Mnogi so takšne izjave razumeli kot približevanje stališč voditelju skrajne desnice in njegovi profašistični organizaciji.

Nekoliko drugačna slika je pri naših zahodnih sosedih, kjer je gibanje Nacionalna desnica ali Movimento sociale italiano-Destra (MSI-DN) v zadnjem letu pretpelo dva velika neuspeha: poraz na lokalnih in na sicilijanskih volitvah. Pino Rauti, bivši vodja italijanskih fašistov, je predvidel razpad italijanske levice in zmotno pričakoval, da se bodo razočarani levičarji priključili edini stranki, ki še vedno istovetno revolucijo z bojem za oblast. Toda Italijane, tudi južne, je minilo veselje do revolucij. V svojem političnem slovarju so besedico ideologija zamenjali z avtoritarnim pragmatizmom in obdržali le obvezno scenografijo. Rauti je moral odstopiti in svoje mesto prepustiti nasledniku Gianfrantu Fini.

Za Slovence bi bile strankarske igrice italijanskih fašistov več ali manj le nepomembna politična ikonografija sosednje države, vkolikor MSI-DN ne bi bila edina italijanska vsedržavna stranka, ki ni nikoli priznala s pariško pogodbo in kasneje osimskimi sporazumi potrjenih italijansko-jugoslovanskih meja. V svoji strategiji zunanje politike imajo pred seboj pomemben cilj: priključitev Istre, Reke in Dalmacije k Materi Italiji.

Vedno pogostejši pa so tudi množični protesti Italijanov proti priseljencem iz neevropskih držav, ki v Italiji iščejo zaposlitev. V Firencah, Milanu, Genovi in še nekaterih pretežno severnoitalijanskih mestih se širi val rasisističnega besnila, ki bi lahko bilo odločilno orozje v rokah razočaranih fašistov. Preventivno so si Italijani po televiziji v ta namen že lahko ogledali spot, ki svari pred tovrstno množično histerijo in prikazuje po kristusovski razpetega črnca z nebovpijočim sporočilom: "Razzismo-no!"

Antisemitizem v Vzhodni Evropi

Z odpadnimi in dekadentnimi

političnimi idejami, ki so bile še do nedavnega izključna domena gnilega kapitalizma, pa so se pričeli odkrito soočati tudi na Vzhodu. Anketa, ki so jo objavili na prvi mednarodni konferenci o antisemitizmu v (bivši) Sovjetski zvezi, je potrdila to, kar je bilo Sovjetom, pa ne samo njim, že dolgo znano. Več kot 50% prebivalcev je priznalo, da si želijo, da bi vsi Židje zapustili njihovo državo. Okrog 10% vprašanih je izjavilo, da bi mrcali vse sovjetske Žide preseliti na Bližnji Vzhod, 30% anketiranih židovskih voditeljev pa je menilo, da ne bi bilo nič nenavadnega, če bi v bližnji prihodnosti v SND prišlo do množičnega pogroma židovskega prebivalstva.

Rezultati ankete nedvoumno kažejo, da postaja antisemitizem v bivši Sovjetski zvezi vedno močnejši, čim hitreje stopa država iz komunizma v t. i. demokracijo. To ni antisemitizem, ki so ga bili v Sovjetski zvezi vajeni v preteklosti in za katerega je bilo značilno prikrto delovanje. Stvari so se spremenile in tudi negativnih strasti v "demokraciji" ni več potrebno tako skrbno skrivati kot v pravovernem komunizmu. Val antisemitizma se širi tudi v druge evropske države, predvsem v nekatere novonastale vzhodnoevropske demokracije.

Kaj je slovenska ortodoksna desnica?

Tudi Slovenci imamo svojo skinheadovsko sceno, ki pa ni bila nikdar tako razširjena kot na primer v Nemčiji, Avstriji ali na Otoku. Gre za skupino ksenofobičnih pretepačev, ki vsake toliko časa opozori nase z nacionalističnimi izbruhi. Lanskega 5. aprila, na dan Hitlerjevega rojstva, so ustanovili t. i. Nacionalno fronto Slovenije, ki so jo do danes že preimenovali

Gallupov inštitut za Avstrijo približno na deset let analizira odnose med Avstriji in priseljenci. Lani so Avstrijci odgovorili na vprašanje, koga bi si najmanj želeli za sosedo in pripadniki katerih tujih narodov med domačini vzbujajo največ sovraštva.

Najmanj priljubljeni sosed:

odgovori v %:	
Cigani	49%
Srbi	43%
Turki	41%
Poljaki	34%
Romuni	34%
Židje	31%
Hrvati	31%
Slovenci	30%
Nemci	8%

Ljudje, ki s svojim vedenjem vzbujajo sovraštvo:

odgovori v %:	
Srbi	32%
Turki	24%
Poljaki	21%
Romuni	21%
Cigani	21%
Slovenci	19%
Hrvati	18%
Židje	14%

v desničarsko organizacijo Mladi domobranci. Gre za približno 40-50 slovenskih skinheadov, starih od 15 do 20 let, ki so se organizirali, da bi, kot je povedal njihov vodja: "Slovenijo očistili čafelnov, te golazni, umazane sodrge, ki nas zalezuje na avtobusu, banki, pošti, prireditvah, v šoli in v službi... Skratka povsod so." Sicer so fantje središče čisto običajne skinheadovske scene, ki so jo bili tisti, ki so v minulih letih kaj potovali na Zahod, že dolgo vajeni. V Sloveniji je sicer vse njihovo delovanje razen tega, da so ob obletnici ustanovitve svoje Nacionalne fronte izdali poseben bilten z naslovom "Rudi", ki je več ali manj ostal znotraj skinheadovskih krogov, omejeno na priložnostne pretepe s priseljenci iz drugih republik. To je zaenkrat vse in kaže bolj na dejstvo, da nekatera večja slovenska mesta postajajo prava urbana središča, podobna tistim v Zahodni Evropi. Zraven pač spada tudi ustrezna subkultura, včasih na žalost netolerantna in agresivna.

Slovensko javno mnenje

Stvar pa ima tudi drugo plat, ki jo imenujemo javno mnenje in ne vključuje le desničarjev, njihovih pristašev in simpatizerjev. Rezultati raziskav Slovensko javno mnenje, ki jih opravlja Center za raziskovanje javnega mnenja pri Fakulteti za družbene vede (bivši FSPN), so z anketami po letu 1986 pokazali, da se polovica slovenskih anketirancev zaradi poslabšanih jugoslovanskih mednarodnih odnosov počuti ogrožene. Ocene mednarodnih odnosov v Sloveniji so bile ob koncu lanskega leta bistveno slabše kot v začetku. Po mnenju prof. Petra Klinarja je očitno, da je takšne ocene v Sloveniji treba pripisati odnosom med avtohtonim in imigrantskim prebivalstvom, in da na slovensko javno mnenje vplivajo predvsem globalne razmere v Jugoslaviji. Vedno močnejše nerazpoloženje Slovencev do imigrantov iz drugih okolij ustvarjajo predvsem močnejši medrepubliški in mednarodni konflikti, svoje pa dodaja tudi poslabšan gospodarski položaj. Izrazita večina Slovencev namreč najbolj nasprotuje novim dotokom ekonomskih imigrantov iz Jugoslavije, kar je pogojeno s kriznimi ekonomskimi razmerami in naraščajočo brezposelnostjo.

Že dalj časa prevladuje med Slovenci mnenje, da so najbolj sprejemljivi načini ravnanja trajnih imigrantov v Sloveniji omejeni procesi adaptacije in delnega kulturnega pluralizma. Javnost namreč meni, naj se imigranti naučijo slovenščine in prilagodijo razmeram v novem okolju, hkrati pa naj med seboj uporabljajo svoj materni jezik in gojijo svojo kulturo. Gre torej za podoben način, kakršnega srečamo med mednarodnimi imigranti v zahodnoevropskih državah.

Erika Repovž

Mnenja sem, da s takšno obravnavo zadeve materi zanikamo prav tisti status osebe, pri katerem sicer tako neomajno vztrajamo v govoru o zarodku. Ni namreč mogoče tega, kar neka oseba sme storiti, enostavno razbrati iz odgovora na vprašanje, kaj sme storiti neka tretja oseba. Predpostavimo, da se znajdete ukleščeni v majhni hišici skupaj z rastočim otrokom. V mislih imam zelo majhno hišico in zelo naglo rastočega otroka – že ste potisnjeni ob zid in v nekaj minutah vas bo otrok zmečkal do smrti. Po drugi strani pa otrok ni v smrtni nevarnosti; v primeru nemotene rasti bo resda staknil nekaj poškodb, na koncu pa bo hišica v hipu razpadla in kot svoboden mož bo stopil na plan. Zlahka bi razumela, če bi v taki situaciji očividec dejal: "Ničesar ne moremo storiti zate. Ne moremo izbrati med tvojim in njegovim življenjem, ne moremo prevzeti nase odločitve o tem, kateri od vaju naj preživi, ne moremo se vmešati." Ni pa mogoče iz tega že kar sklepati, da tudi ti sam ne moreš storiti ničesar, da ga ne moreš napasti in si na ta način rešiti življenja. Kakorkoli že je otrok nedolžen, ni ti treba pasivno čakati, dokler te ne zmečka do smrti. Morda ima po nekem nejasnem prepričanju noseča ženska status hiše, ki ji odre-kamo pravico do samoobrambe. Toda, tudi če je ženska otrokov dom, ne gre pozabiti, da je obenem tudi oseba, ki mu ta dom nudi.

■ Problematična vloga tretjega

Naj za trenutek zastanem in opozorim, da nikakor ne trdim, da imajo ljudje pravico storiti kar koli za ohranitev svojih življenj. Prej bo veljalo, da kaže pravico do samoobrambe drastično omejit. Ako bi od vas pod grožnjo s smrtjo zahtevali, naj do smrti trpinčite nekoga tretjega, nimate po mojem mnenju niti za ceno lastnega življenja nobene pravice storiti, kar zahtevajo od vas. Omenjeni primer pa je močno drugačen od tega. Pri nas sta vpletena le dva človeka, prvi, čigar življenje je ogroženo, in drugi, s čigar strani grožnja prihaja. Oba sta nedolžna; ta, ki je ogrožen, ni ogrožen zaradi kakršne-koli krivde, in oni, ki ga ogroža, tega ne počne po lastni krivdi. Zaradi tega lahko mi kot gledalci čutimo, da se ne moremo vple-tati. Ne more pa isto veljati za ogroženo osebo.

Če povzamem doslej rečeno, ženska prav gotovo sme zavarovati svoje življenje pred grožnjo, kakršno lahko zanjo predstavlja nerojen otrok, tudi če to vključuje njegovo smrt. To ne kaže zgolj, da so teze (1) do (4) napačne, marveč tudi, da je skrajno stališče do abortusa zmotno, zaradi česar nam ni treba pretresati še vseh ostalih poti, po katerih bi ga bilo mogoče izpeljati iz začetnega argumenta.

Drugo skrajno stališče bi seveda lahko oslabilo na ta način, da bi pristali na dopustnost abor-

tusa v situacijah, ko s tem rešimo življenje matere, hkrati pa bi vztrajali, da ga ne sme izvršiti neka tretja oseba, ampak izključno le mati sama. Vendar pa tudi to ne more biti pravilno. Ne kaže namreč spregledati, da mati in nerojen otrok nista primerljiva s stanovalcema v majhni hiši, ki so jo vsled nesrečne pomote obema dodelili v najem: mati ima hišo v svoji lasti. To dejstvo po svoje prispeva k nelagodju spričo sklepanja, po katerem sledi iz domneve, da tretja stranka ne more storiti ničesar, enako napotilo tudi za mater. Stori pa še nekaj več od tega: meče novo luč na domnevo, da tretja stranka ni zmožna storiti ničesar. Zanesljivo nam daje videti, da se tretja oseba z besedami "Ne morem izbrati med vama," zgolj slepi, če meni, da na ta način ravna nepristransko. Če je John našel in si prisvojil plašč, ki ga potrebuje zaradi zaščite pred zimskim mrazom, ki pa ga enako krvavo in za iste namene potrebuje Smith, potem nam nepristransko ne bo narekovala reči "Ne morem izbrati med vama," če je Smith nesporen lastnik plašča. Ženske so vedno znova poudarjale: "To telo je moje telo!" in z razlogom jih obhaja jeza ob spoznanju, da je bilo vse skupaj kričanje v veter. Končno nas bo Smith le težko blagoslovil, če mu bomo odvrnili: "Seveda je plašč tvoja last, temu bo pritril vsakdo. Vendar pa ne more nihče izbrati med teboj in Johnom, ki si ga trenutno lasti."

■ Pravica do lastnega telesa

Resnično bi se morali povprašati, kako je mogoče pred obličjem dejstva, da je telo, v katerem domuje otrok, materina last, trditi, da "nihče ne sme izbrati". Možno je, da gre enostavno za spregled tega dejstva. Lahko pa gre tudi za nekaj bolj zanimivega, namreč za nejasno slutnjo, da ima vsakdo pravico zavrniti poziv, naj dvigne roko nad drugega človeka, tudi takrat, ko bi bilo to pravično in pošteno, tudi tedaj, ko bi se zdelo, da nam tako ravnanje narekuje sama pravičnost. Pravičnost potemtakem od nekoga lahko zahteva, naj odvzame plašč Johnu in ga vrne Smithu, in vendar ima pozvani pravico odkloniti, da bi bil prav on ta, ki bi dvignil roko nad Johna, pravico do zavrnitve poziva k uporabi fizičnega nasilja. Temu kaže po mojem mnenju pritrčiti. Vendar potem nismo upravičeni reči, da "nihče ne sme izbrati", temveč kvečjemu, da "jaz ne morem izbrati", oz. niti tega ne, temveč le, da "jaz ne bom deloval", in prepustiti komu drugemu, zlasti tistim, ki so pooblaščen za varstvo človekovih pravic, da smejo in obenem morajo delovati. Kar sem vseskozi zagovarjala, namreč ni bilo, da materino zahtevo po izvršitvi abortusa, kadar je na tehtnici njeno življenje, katera-koli tretja stranka mora izpolniti, ampak le, da to sme storiti. Domnevam, da je za nekatere poglede na človeško življenje materi telo dano le na posodo in da zato

DILEMA "ŽIVLJENJE VS. IZBIRA" JE NAPAČNA (2.) V ZAGOVOR ABORTUSA

Spisi o abortusu so vso pozornost v glavnem osredotočali na vprašanje, kakšen sme ali ne sme biti odziv tretje stranke na zahtevo ženske po izvršitvi abortusa. Na nek način je to razumljivo. Glede na stanje stvari ženska kaj prida pri abortusu na lastnem telesu brez tveganja ne more storiti. V skladu s tem se pogostejše zastavlja vprašanje, kaj sme storiti tretja stranka, medtem ko je vprašanje o tem, kaj sme storiti mati, če je sploh omenjeno, kot nekakšen drugoten domislek izpeljano iz odgovora na prvo vprašanje.

do njega nikakor ni primarno upravičena. Zagovornik takega premovanja bo v besedah "ne morem izbrati" zlahka videl nepristranskost. Sama pa bom tako možnost enostavno prezrla. Prepričana sem, da če človeško bitje je sploh do česar koli ima utemeljeno, primarno pravico, potem ima tako pravico do svojega lastnega telesa. Sicer pa takšno premovanje za nas ni relevantno, saj jemljemo v pretres le tiste argumente zoper abortus, ki ženski ne odrekajo pravice do odločanja o tem, kaj se dogaja v in z njenim telesom.

Nasproti skoraj enoglasnemu pritrdjanju tej pravici sem torej poskušala pokazati, da ne jemljejo resno konsekvenc danega jamstva. Opozoriti velja, da se bo ista reč pojavila znova, le da tokrat v še čistejši obliki, ko se bomo od primerov, kjer je na preizkušnji življenje matere, obrnili k prostranstvu bolj običajnih situacij, v katerih želi ženska prekiniti nosečnost iz kakšnega bolj profanega razloga, kakor pa je ohranitev lastnega življenja.

■ Kaj je pravica do življenja

3. Tam, kjer materino življenje neposredno ni v nevarnosti, se zdi, da prejme na začetku omenjeni argument precej večjo težo. "Vsakdo ima pravico do življenja, torej ima enako pravico tudi nerojena oseba." In ali mar otrokova pravica do življenja ne odtehta vsega drugega razen enake pravice mater, na kateri edino lahko ta utemelji zahtevo po abortusu?

Ta ugovor obravnava pravico do življenja kot nekaj neproblematičnega. Vendar pa temu ni tako in natanko v tem kaže iskati vir pomote. Na tem mestu se velja, resda z zamudo, vprašati, kaj pravzaprav pomeni imeti pravico do življenja. V duhu nekaterih pojmovanj vsebuje pravica do življenja pravico do zadovoljitve vsaj minimuma potreb za kontinuirano preživetje. Toda kaj v primeru, če predstavlja ta goli minimum potreb, katerih zadovoljitev je pogoj za posameznikovo preživetje, nekaj, do česar

ta ni in tudi nikoli ne more biti upravičen? Če sem, denimo, smrtno bolan in je edina stvar, ki me lahko ohrani pri življenju, dotik hladne dlani Henryja Fonde, če bi priletel z Zahodne obale in položil svojo dlan na moje čelo. Nekoliko manj prijazno, čeprav brez dvoma dobronamerno bi bilo, če bi moji prijatelji odleteli na Zahodno obalo in privedli Henryja Fonda s seboj. Vendar pa nimam nikakršne pravice od kogarkoli zahtevati, naj kaj takega stori zame. Ali če se vrnemo k naši predhodni zgodbi, dejstvo, da potrebuje violinist za kontinuirano preživetje neprekinjeno rabo vaših ledvic, še ne tvori njegove pravice do takšne rabe. Prav gotovo nima nobene pravice zahtevati od vas, da mu dajete za določen čas na razpolago svoje ledvice. Nihče namreč nima nikakršne pravice do uporabe vaših ledvic, razen v primeru, da mu tako pravico podelite sami; in nihče nima pravice od vas terjati, da mu morate dati tako pravico - če pristanete na to, da violinist še nadalje uporablja vaše ledvice, gre z vaše strani zgolj za prijaznost in ne za povrnitev kakršnega koli dolga do njega. Enako zanesljivo je tudi, da nima violinist nikakršne pravice zahtevati od kogarkoli drugega, naj mu za določeno obdobje zagotovi uporabo vaših ledvic. Torej tudi ni mogel od Društva ljubiteljev glasbe zahtevati, naj ga od samega začetka priklopijo na vaš krvni obtok. In če se začnete sedaj, po seznanitvi z dejstvom, da boste v nasprotnem primeru priklenjeni na skupno posteljo, odklapljati od njega, ni na vsem svetu nikogar, ki bi vam bil dolžan to preprečiti z izgovorom, da na ta način violinistu zagotavlja nekaj, do česar ima ta domnevno vso pravico.

■ Pravica do razpolaganja s tujim telesom

Nekateri so glede pravice do življenja raje nekoliko strožji. Po njihovem prepričanju ta ne vključuje pravice do prejemanja česar koli, ampak pomeni zgolj našo pravico do tega, da nas ne

sme nihče ubiti. Vendar pa so s tem zvezane nove težave. Če se je vsakdo dolžan vzdrževati uboja dotičnega violinista, potem se je vsakdo dolžan vzdržati še cele vrste različnih dejanj. Vsakdo se mora tedaj vzdržati tega, da bi mu prerezal goltanec, da bi ga ustrelil, pa tudi tega, da bi ga odklopil z vašega krvnega obtoka. Ali pa ima violinist resnično pravico od vsakogar zahtevati, naj se vzdrži tega, da bi storil slednje? To bi namreč pomenilo dovoliti mu, da še nadalje uporablja vaše ledvice. Lahko bi zagovarjali tezo, da ima pravico zahtevati to od nas. Da torej sicer nima nikakršne pravice zahtevati od nas, naj mu damo na razpolago naše ledvice, da pa ima sedaj, ko so mu te že na voljo, pravico zahtevati, naj se ne vpletamo in mu ne preprečujemo njihove uporabe. Kljub temu pa se zdi evidentno, da violinistu ne pripada nikakršna pravica do zahteve, da mu dovolite nadaljnjo rabo vaših ledvic. Kot smo dejali, je vaša privolitve v to lahko zgolj gesta prijaznosti, ne pa nekaj, kar bi mu dolgovali. Težava, ki jo tu izpostavljam, ni lastna le pravici do življenja. Pojavlja se v povezavi z vsemi ostalimi naravnimi pravicami in je nekaj, kar mora sleherno ustrezno pojmovanje pravic vzeti v obzir. Za naše trenutne namene zadošča, da na to zgolj opozorimo. Naj poudarim, da ljudem nikakor ne odrekam pravice do življenja - ravno narobe, zdi se mi, da bi moralo v vsaki količini sprejemljivi teoriji pravic kot ena temeljnih resnic veljati, da pripada vsaki osebi pravica do življenja. Kar trdim, je le, da imetje pravice do življenja še ne zagotavlja niti pravice do razpolaganja s telesom druge osebe niti pravice do omogočanja nadaljnje uporabe le-tega pa četudi je to za nekoga eksisten-cialna potreba. Pravica do življenja tedaj nasprotnikom abortusa ne bo služila na tako preprosto in jasen način, kakor so se po vsem sodeč nadejali.

(prevod: Friderik Klampfer)

Judith Jarvis Tomson

Wen Jernersič

Katedra 8

RADIO MARIBOR

MM1 90,4 in 93,1 MHz 5.40—19.00

MM2 102,8 MHz 0.00—24.00 Illichova 33, 62000 Maribor

KRATEK KURZ MAGIJE V ŠESTIH ČARANJIH 5. MAGIJA IN MISTIKA

Najprej bomo skupaj ponovili nekaj resnic, potem pa bomo jemali dalje. Magija je možna kot menjava, zamenjava stvari, se pravi kot neka ekonomija obvladovanja stvari. Možna pa je hkrati samo tedaj, če je že vnaprej, neodvisno od stvari, odločeno, kaj je s čim v sorodu, torej tudi povezano in zamenljivo. Podobnosti je nešteto; stvar je podobna stvari že zato, ker je stvar. Klasifikacijski oz. planski sistem pa naredi, da postanejo nekatere podobnosti očitne in nekatere neopazne.

V magiji vlada red, ne zmeda. Red pa ustvarjajo zakonitosti, ki smo si jih izmislili zato, da bi imeli red. In tako obvladali svet. Velja skratka, da je treba v svet zakonitosti najprej projicirati, da bi ga lahko z njih uporabo kasneje obvladali.

Ko vas takole vodim v svet ezoterije, se včasih sprašujem, ali delam prav. Si pa glede na visoke honorarje, ki jih prinašajo objave pri nas, odgovorim takole: "Dvoje vlada svetu, magi in denar - in najbolje je oboje združiti." S to preambulo bomo, upam, predelali še to in naslednjo lekcijo.

Zdaj pa k mistiki. Za večino ljudi je mistika nekaj hudo smešnega, za vse pa, ki se ponajso z "znanstvenim svetovnim nazorom", tudi nedostojna resnega pogovora. To predstavlja precejšnjo oviro, saj je resnost pri magiji čislana kot hudo resna vrednota.

In sedaj čisto resno: **mistika je nepogrešljiva bergla magije**; mistika prehaja v magijo in obratno. Nekaj skupnega imata: **klasifikacijski sistem**.

Znanstveniki in filozofi ponavadi menijo, da je mistika nekakšen "kratek stik", poskus, kako priti do "stvari same" po bližnji, brez zamudnih ovinkov, po katerih tava znanost in tako sramoti svoje adepte in apostole.

Če imata magija in mistika skupen ali vsaj po istem kopitu narejen, se pravi aprioren klasifikacijski sistem, ki je v svet projiciran, ne pa iz njega dobljen, potem je razlika le še v načinu njegove uporabe. Stvar sploh ni tako zamotana, kot se sliši vašim barbarskim ušesom. Nasprotno, tako preprosta je, da je bila v vsej svoji preproščini vedno znova spregledana in ugledana šele v tej lekciji. Pripravite se torej na ključne ezoterije te lekcije! Zdaj!

Mistik, ki si zasluži to ime, dojam, doživi celoto sveta, vse, v enem samem pogledu:

To see a World in a Grain
of Sand,
And a Heaven in a Wild Flower,
Hold Infinity in the Palm
of your Hand
And Eternity in an Hour.

Ivan Kosovel

KATEDRIN VODIČ PO GOSTILNAH BISTRO C, MARIBOR

KATEGORIJA 2, OCENA 7

Bistro C je pravi naslov za tiste, ki hočejo pojesti zares okusen ocvrt zrezek (ljublanski ali dunajski) ali kako morsko specialiteto, poleg tega pa zmazati veliko skledo najboljših solate v mestu, sestavljene iz razstavljenih sestavin po gostovi izbiri in (ako gost ne zahteva drugače) z odličnim vinskim kisom in bučnim oljem. Cene niso nič višje od povprečja, pač pa je nadpovprečna kvaliteta in kvantiteta. Žal tega ne moremo trdit za strežbo, ki je nekolikanj okorna (zanimivo je, da se izboljša, kadar vanjo poseže gospa Štefka, ki je sicer zadolžena za kuhinjo). Tudi glede udobja imamo pripombe: "manj ugleden" prostor, namreč tisti pri sanku, je bistveno udob-

nejši od na oko sicer privlačnejše jedilnice. Ocena 7 seveda velja le za zimski čas, poleti bi bila nekoliko nižja - zunanemu delu bistroja, ki je arhitektonsko sicer dokaj zanimivo rešen, odprt pa le poleti in namenjen v glavnem konzumiranju pijače, se pomanjkljivosti pri strežbi še bolj poznajo.

Plusi: Okusna in obilna hrana po sprejemljivi ceni, lokacija, odpiralni čas (pozno v noč).

Minusi: Kvaliteta strežbe ne ustreza kvaliteti siceršnje ponudbe, na oko sicer privlačna jedilnica ni dovolj udobna.

Kljub pomanjkljivostim toplo priporočamo!

NOVA DOBA

ČASNIK ZA SLABE ČASE

Dobimo se na cesti. Vsako sredo
pri vašem prodajalcu časnikov.

NAGRADNA UGANKA

Tokrat je to nekakšna matematična uporabna naloga, glasi pa se takole:

Če je trenutni menjalniški oz. črni kurz DEM (okoli 52 SLT) realen in bo tak še naprej, inflacija pa se bo ustalila pri decembrskih 15%, kolikšen bo kurz DEM čez eno leto (če vmes ne bo kake de- ali re-nominacije tolarja)?

Rešite, izrežite uganko z dopisano rešitvijo in svojim naslovom, pošljite na našega do 14 dni po izidu časopisa in čakajte na nagrado!

Rešitev prejšnje uganke: Švajncer (torej, pravilen odgovor se glasi: "Prasec na sliki predstavlja Maistrovega borca, ex-literata spodbijanih kvalit, bivšega udbovca in sedanjega TO-jevca z majorskim činom in generalskimi pretenzijami Janeza J. Švajncerja, imenovanega tudi Ramboz Schweizenegger)

DAJE SE NA ZNANJE

JEMPLJE SE NA ZNANJE

Pojasnilo v zvezi
z vstopanjem v prostore
MKC Maribor v trenerkah

Glede na neljubi pripetljaj, ki ga je na lastni koži dne 28. 12. 1991 doživel v Klubu MKC na Orožnovi 2 v Mariboru novinar Katedre Darinko Kores-Jacks, prav takrat oblečen v oblačilo, ki bi ga ob dovolj široki interpretaciji mogli poimenovati trenerka, obveščamo Darinka Koresa in zainteresirano javnost, da je na osnovi izkušenj, ko so v Klub MKC zahajali ljudje, po opravi in ob spremljavi nogometne žoge sodeč očitno došli neposredno s treninga v malem nogometu, da je torej na osnovi tega uredniški odbor MKC kot najvišji izvršilni oblastni organ te institucije pred cca. letom in pol ali še malo več sprejel neformalni sklep, da v prostore MKC ni dovoljeno zahajati v športnih trenerkah. Takemu sklepu je botrovala tudi povprejšnja ugotovitev uredniškega odbora, da je MKC vendarle kulturna in ne športna ustanova. Z omenjenim sklepom je bila seznanjena tudi redarska služba MKC.

V MKC glede predpisov seveda ne velja absolutna togost, zato se je moč o mejnih oz. robnih oblačilnih primerih, med katere ob nekaterih urah verjetno spada tudi Darinko Kores-Jacks, zmeraj pogovoriti in ustrezno sporazumeti ter s tem omogočiti mirno, ljudomilo pitje piva v Klubu MKC tudi v nekolikanj neobičajnih oblačilih.

S pozdravi!

Jože Kos, še zmeraj v.d.
predsednika MKC

Pojasnilo vodstva MKC
me ne zadovoljuje

Veseli me, da v MKC glede predpisov niste togi, in da se je mogoče o vsem pogovoriti, a vstopivši v Klub MKC tistega nesrečnega večera se nisem prišel pogovarjat, ampak pit. Prav zaradi togega upoštevanja predpisov s strani redarjev mi ni uspelo uresničiti namere.

Glede same razlage, zakaj je v trenerki vstop v MKC načeloma prepovedan, pa tole:

Recimo, da je nekoč neki črnc v MKC povzročil incidentno situacijo. Kot črnc je seveda navzven zlahka prepoznaven po temni barvi polti. Boste torej v MKC prepovedali vstop vsem temnopoltim? Ali pa, da je, kar je glede na populacijo tega mesta verjetneje, povzročil incident belec. Boste torej prepovedali vstop tudi svetlopoltim? In si nato, ker boste ostali brez obiskovalcev, izmislili cel kup izjem, ki jim bo vstop dovoljen neglede na temno/svetlo barvo polti? Incident, ki naj bi bil pojasnilo prepovedi vstopa v trenerki, so izzvali, recimo, Franček Popndekl, Mirko Suhorinik, Jožica Jebovšek in Tonček Gnjavovič, ki so ob priliki, ko so izzvali incident, bili oblečeni v trenerke, ne pa "ljudje v trenerkah" nasploh! Ergo, če že prepovedujete vstop osebam, ki povzročajo incidente, ga prepovedajte določenim osebam, za katere na temelju izkušenj veste, da povzročajo incidente, in to neglede na oblačila, ki jih nosijo! Se vam ne zdi, da bi bil tak pristop ustrežnejši?

Darinko Kores-Jacks

RAYMOND CARVER: PERESA

LJUBI!

ZALOŽBA ALEPH, LJUBLJANA 1991

Učna ura: Zver, ki jo v zadnjih letih krotijo ameriški literarni kritiki in teoretiki, ima hude probleme z identiteto. Ti se začnejo že pri samem imenu - minimalizmu. Tako črvast označevalec za tako piškavega označenca - le kdo ne bi podvomil... Sicer pa ga je bolje vstaviti v narekovanje - takole: "minimalizem". Američani so si namreč z njim omislili podobno zabavo kot s "postmodernizmom", zato ga je najbrž najbolje uporabljati kot neko prazno mesto, ki naj se polni skozi vsakokratnost.

Kaj hudega so zagrešili ti nesrečni "minimalisti", da morajo nositi breme napačne literature? Očitajo jim opustitev (ignoranco do) velikih filozofskih idej, premalo (skoraj nič) čuta za zgodovino in zgodovinsko, manko politične drže, angažiranja (ali pa napačnost le-te in le-tega), nezadostno "globino" njegovih junakov, dolgočasnost, enoličnost "stila", za nameček (in za Američane nikakor ne nazadnje) pa še moralno revščino, moralni drež.

Pa ne vidjo odprtega prostora (morda zato, ker tudi vrat ni več videti). Pa ne vidijo, kako blizu je do vode... In lahko se je celo dotakneš. Lahko stopiš blizu kamorkoli, z nenavadnim strahcem pred domačnostjo, intimo. In rajši zdrviš skozi mesto ponoči, kot da bi ga resnično obiskali. Rajši so priče (dogodkov) kot izkuševalci.

Ti pa si vzameš čas - "minimalist" - in se pustiš pogovarjati s svojimi osebami, pustiš si jih slišati, pustiš se biti dotaknjen. Začutiš nek vonj. Smrad? Le kaj bi to lahko bilo? Sežgano olje? Nafta? Vzorec kanalizacije? Morda bi bilo dobro, ko bi odprl okno... In odpreš. In potem je tu ta vetr in ne diši po lilijah, toda diši po nečem. Globoko vdihneš. Ali pa parkirni prostor pred nakupovalnim središčem, prostran, ogromen, prav lahko bi bil antični tempelj. Vse te stvari se ti v trenutku zazdijo nenavadne in prav to je to. Čakati, da se vsakdanost pred tvojimi očmi preljuje z glazuro privikratnosti.

Iz vsega tega se začne tkati Carver. Skozi vselej lepe trenutke gledanja skozi okno, ko se z zgodbo, ki ti jo pripoveduje pogled skozi okno, siliš k življenju.

Škatle, Opravek, Resen pogovor, Od tod kličem, Vlak, Ima res toliko prevoženih?, Toliko vode tako blizu doma, Tretja stvar, ki je pokopala mojega očeta, Veranda, Sosedje, Oni niso poročeni s tabo, Peresa, Debelinko, Previdno, Kaj ne bi zaplesala?, Še eno stvar, Vitamini - naslavlja njegova tukajšnja tkanja. In tisto, kar se tu tke, je misterij navadnega, enoličnega, brutalno dolgočasnega. Misterij in veličina votle besede, ki je povabljen k ponavljanju večnega ponavljanja istega. Spremenilo se bo. Moje življenje se bo spremenilo. Čutim to. Pa spet. Vse se bo spremenilo. Jutri začneva znova. Resno mislim... (Na TV ekranu sneži...)

Sahli koraki puhtijo iz stopinj njegovih likov, tovarišev izza stekla. Tako in to točijo mehki, mili, rahli, kratki, prazni stavki. Pazi jih (Carver) s hladnim tonom zgolj gledalca, z nezasišano

brezbriznostjo, in jih razvršča v dialoge, ki jih tu bereš prvič, saj jih literarna ekonomija ni dovoljevala. Pazljivo vpisuje mimiko individualnih akcij. Gre za individualizirano, morda celo individualizirano psihologijo - zato odsotnost refleksije junakov o njihovem stanju. In tu kimam Debeljaku (ki je na novo uglasil svojo senzibilnost): kolikor je tragedija v modernem svetu še možna, je možna le na način svoje odsotnosti. Ne le vsebinsko - da do temeljnega konflikta zares ne more priti - ampak tudi formalno, kar je zlasti za umetnost še bolj boleče - da se namreč tudi forma tragedije ne more zgoditi, ne more priti.

Vendar pa nas takšno pisanje pelje drugam, v stran od oholega vztrajanja v tem spoznanju. V okušanje. In približno tako najbrž tudi želi biti okušano. To je ta nova literatura. Odpreti okno in globoko vdihniti, kar je zunaj, ne glede na to, kaj je to, kajti v vsakem primeru je nekaj. Potopiti se v to in okušati. Sladiti se brez mej s to (včasih) dekadentno bogatijo. In potem te vrže. Ne zato, ker imaš pred seboj napisan ta svet (the world), marveč, ker imaš pred seboj napisan nek svet (a world), otipljiv, očarljiv, zastrašujoč.

Šele takšna literatura je najbrž lahko odprto delo. Resnično odprto delo, ki ti ne kriči v oči, da lahko vanjo vstopiš na toliko in toliko načinov, ker v svoji odprtosti s tem ne obremenjuje ne sebe ne bralca. Bralcem lahko tu (sicer ne čisto brez strahu - sploh pa drugače ne bi bilo zanimivo) preneha biti detektiv, a najbrž ga bo tega treba potrpežljivo učiti.

"Končno!", kriči Borges...

Vlado Škafar

THE FISHER KING

GILLIAM + HOLLY GRAIL + HOLLYWOOD

O Terryju Gilliamu, režiserju filma The Fisher King, že zelo veliko pove podatek, da je bil član razvpite angleške skupine Monty Python, kjer se je zlasti ukvarjal z animacijo in režijo njihovih filmov. Se pravi, od prvenca Monty Python and the Holy Grail, preko Life of Brian, Jabberwocky, Time Bandits, serije Flying Circus, do zadnjega, Meaning of Life. Po letu 1984, ko so se člani skupine razšli, je posnel tri filme: Brazil velja danes za kulturno mojstrovino, Pustolovščine barona Münchhausna so leta 1988 zaradi katastrofalnega obiska zelo hitro umaknili iz kinodvoran, The Fisher King pa je na lanskem beneškem festivalu pobral srebrnega leva.

Poteze, ki temeljno označujejo opus Monty Pythonov, so predvsem parodiranje (zlasti ideoloških institucij), bizarnost, sarkazem ipd. Gilliam v svojih filmih tem lastnostim dodaja še nekatere stalnice, npr. razvit občutek za pravilnost, motiv hrepenenja (utelešenega v določeni ženski), motiv boja z zlom (ki je zunanj, npr. postkapitalistična birokratska mašinerija v Brazilu, ali notranje, npr. krivda, travma v The Fisher King).

Do Fisher Kinga je Gilliam vse filme posnel za neodvisne producente. Po nepričakovanem polomu "Pustolovščin" je prisegel, da se ne bo več ukvarjal s snemanjem. Ampak v roke mu je prišel scenarij Richarda La Graveneseja, ki govori o iskanju svetega grala, in ponudba Columbia, da producira film. Gilliam se je tako na nek način vrnil na začetek, kjer je našel svoj Holly Grail, paradokso - v Hollywoodu! Kar se delu v določenih momentih seveda pozna.

Zgodba filma The Fisher King je zasnova triplastna. Kot osnovnega razberemo motiv krivde oziroma greha in možnosti odrešitve, odveze. Naslednji je motiv hrepenenja, ljubezni in prijateljstva. V zgodbo pa je povezuje okvirni motiv, povzet iz mita o iskanju svetega grala.

Osrednji lik je Jack Lucas (Jeff Bridges), cinični, narcisoidni, povzpetniški radijski D.J. V uvodnem prizoru kamera izmenično kaže junaka, posnetega s hrbita, detajle studijske opreme in veliki plan njegovih stalno govorečih, prepevajočih, poživljajočih ust. Vendar obraza, nosilca emocije, ne pokaže, kar sproducira učinek tujosti, "ne celosti". Figurira zgolj kot glas (ko samovšečno izbira naslov avtobiografije, govori o "The Voice" in "The face behind the Voice") Kot takšen, brez obraza, brez emocij, lahko izreka seveda le brezčutne, "brezobrazne" besede ("Ta vrsta se plodi le med sabo," pravi za yuppies. Mimogrede, ali ni sam posebej ljubezniva? "Gre za to: Mi ali oni!"), ki pa pri sogovorniku - poslušalcu povzročijo skrajno emotivno reakcijo (dejansko odi- de v nek yuppijevski caffè in zmasakrira goste). Jack se pred

novico o pokolu sicer "uobrazi" (dobi vlogo v TV-seriji); tako vidimo njegov z zelenim blatom namazan, demoničen obraz, kako pred ogledalom ponavlja besede iz vloge: "Forgive me!" (Te besede bodo nato odmevale skozi ves film.) A že v naslednjem trenutku mu soočenje z la-

stnim glasom in podobo (preko TV poročil), ki ju mora spraviti v neposredno zvezo s pobjem, "zapre sapo" in "razpotegne obraz". Ostanjejo le oči (ki se jim v počasnem zoomu približuje kamera), iz katerih odsevajo podobne smrti, zaznamovanost s kriv-

do.

Jack Lucas je nekakšen križanec, povzetek likov D.J.-jev, ki sta jih v Good Morning, Vietnam in Talk Radio igrala Robin Williams in Eric Bogosian. Williamsove besede namreč povzročijo razstrelitev lokala, v Talk Radiu pa Bogosianov glas spravi ob živce psihopatskega poslušalca, ki na koncu junaka ustrelji. V Fisher Kingu Jackove besede povzročijo oboje: psihopat "razstrelji" lokal z gosti, s tem pa - simbolno - ustrelji tudi samega junaka. Ta po treh letih samoobtoževanja (in nacejanja z Jackom Danielsom) tako sklone napraviti samomor. V zadnjem trenutku ga reši klošar Perry (Robin Williams), "vitez s poslanstvom" (išče sveti gral).

Izkaže se, da je potepuh Perry "v resnici" Henry Sagan, univerzitetni profesor, ki je izgubil ženo ravno v "tistem masakru", kar je pri njem privedlo do popolne odrevenelosti, nezmožnosti gibanja in govorjenja (t.i. katatonije). Sicer postane zopet prisoben, toda tedaj že popolnoma razcepljen, shizofren (Williamsova razcepljenost in katatoničnost evocirata njegovi vlogi v

Gilliamovih "Pustolovščinah", kjer igra le vlogo luninega kralja in zdravnika v Prebujenjih, kjer ne zmore prebuditi Roberta de Nira). Tako sedaj kot "vitez s poslanstvom" potlačuje prejšnjo identiteto, bežeč pred Rdečim vitezom, t.j. utelešenjem travmatičnega spomina - po New Yorku obsesivno išče sveti gral.

Mit o svetem gralu - simbolu božjega usmiljenja - so na platnu že upodabljali (spomnimo se le Indiane Jonesa etc., ali kar prvenca Monty Pythonov!). Po eni od mnogih različic naj bi vitez Parsifal t.i. kraljevemu ribiču, ki ne najde več smisla življenja, ponudil kupo z vodo. Izkaže se, da gre za sveti gral, ki utolaži kraljevo hrepenenje, zaceli njegove telesne in duševne rane.

Perry pooseblja nekoga, ki je ranjen, razcepljen, in ki hrepeni (po ljubezni in prijateljstvu). Je torej nekakšen kralj ribič (v francoskem izvirniku sage Le roi de pêcheur). Jackovo delovanje pogotuje poskus odrešenja krivde, odveze greha, s katerim je zaznamovan. V Perryju najde osebo, ki mu lahko podeli odvezo, ga razbremeni krivde. Lahko bi rekli, da je Jack nekakšen "kralj grešnikov" (v francosčini Le roi de pêcheur); njegova usoda je s Perryjevo vzročno-posledično povezana. S svojo glasovno, svojo "ne-celostjo", je povzročil izgubo glasu in razcep pri Perryju. Njegova izvoljenost, poslanstvo, je v tem, da Perryju pri- nese sveti gral - realno in simbolno, t.j. da mu nadomesti izgubljeno ženo z drugo žensko (Lydio), in da mu ponudi svoje prijateljstvo. S tem odreši sebe, reši pa tudi svoje razmerje z videotekarko Ann, ki ji končno prizna ljubezen. Amor vincit omnia. Ali: Gilliam + Holly Grail + Hollywood. Dejan Sluga

JELENA LESKOVAR

samostojna umetnica, oblikovalka oblačil in stilistka. Živi in dela v Ljubljani. Predstavitve: Ljubljana, Zagreb, Reka, Sarajevo, Bologna, Alžir, London.

1. Kolekcija Jelene Leskova, jesen/zima 91/92;

Foto: Jane Stravs

2. Modna revija 2 GOOD 2 BE 4GOT10, Ljubljana, april 91;

Foto: Diego Andrés Gámez

MILAN ALAN MILANO

PAPE SATAN PAPE SATAN ALEPPE

PRETAPORTE DI LUSSO

"Vsak spektakel spominja na metulja. Nekega večera oživi in v treh ali štirih urah izpuhti za zmeraj. Ne ostajajo slike ne besede, ki bi lahko posnele ta trenutek."

Nehote išče naše oko med raznovrstnimi žuželkami tudi lepih in najlepših. Zato pa lahko v imperiju Kaosa metulji, ki danes zamaha s krili v Pekingu, naslednji mesec v New Yorku povzroči pretvorbo nevihtnih sistemov.

Alan Hranitelj je vzrok enega takih trenutkov. Samo triindvajsetletni ribi je 5.12.1991 zakuhal mineštro, iz katere se že cedi med. Alan je alkimist iz Ljubljane, čeprav se zna zgoditi, da ga bodo na občini prepričali drugače, saj je rojen Zagrebčan. Pri nas znan po modnih revijah, kostumografijah, maskah, fotografijah Mihe Skrepa, po aprilski razstavi in pijanki v prenasasani Moderni galeriji.

Sedaj je izvedel novo pirueto,

spiral ga poganja bližje sanjskemu svetu; dlje od zemlje, bližje oblaku.

"Življenje so sanje," je govoril Pedro Calderon de la Barca, Alan pa je pomešal igralne karte in izgleda, da cel čas pravi: "sanje so življenje". Verjame v pravljice, Ludvika XVI., volumen, čim več, čim bolje, išče točko, kjer je vsega toliko, da izgleda, kot da ni ničesar. In to se da.

Ženski da volumen in mehko, zalet vatastega kosmiča, ki mehko pristane, tudi če se zvrne. Kreira svilene placente, ki ne prepustijo svetlobe; oklep pred agresivno, praktično realnostjo. Skozi kaleidoskop form in barv zaplava v svet pravljic, kjer ima odvečno in potrebno enako težo za ugodje in harmonijo.

Zato začne Alan svoje eksperimente od embrija. Kakor skoraj vsa živa bitja, začnejo tudi metulji svoje življenje z jajčeci. Genetski inženiring bubi svilopreke s še neizraženimi gubami dovoli metamorfozo presenečenja. Zrastejo lahko metulja krila, kožnati rogovi, mehki zadki,...

Alan: "To je zame vprašanje trenutka. Včasih se mi zdi komično, da ženskam podložim riti. Zakaj ne bi žene sedele na blazinah, če je to možno. Sicer pa se lahko počutijo sigurne, saj jih nihče ne more uščipniti..."

Klobuki? Alan: "So najlepši na svetu. Vse nekam štrli, visi. Ptič pa ni iz Hitchcocka, ampak iz Lovca (nasproti Leva) in je na klobuku pristal povsem naključno."

Milančanka, ki se ukvarja z urejanjem prostorov, ravno kar je pred veliko krizo prodala restavracijo v N.Y.C., s strastjo po

lepoti: "Noro so mi všeč neskončni repi Alanovih oblek, ki delajo žene tako žensvene in simotične. Vizija njegovih fatalnih žena s pridihom večje čarovnice... Vsekakor pa se mi zdi dokaj problematično s tako obleko hoditi po letališču."

Komu so Alanove kreacije namenjene? Milanski aristokraciji, ki hodi v Scalo? Moiri Orfei?

Alberto Paretto: "Milanska aristokracija ne obstoja, če jo prepoznavamo po gradovih. Obstaja pa neka rafinirana tradicija, da si vedno oblečen na enak način. Biserne ogrlice, ki se nosijo že mnogo generacij... Alan pa je prinesel na cesto tisto intimno resnico, ki se sicer noče kazati; videli smo gledališče za vsak dan."

Alan: "Če bi dobil nalogo obleči Moira za točko s sloni, bi oblekel njo in slona; kar se pa make-upa tiče, bi ji gotovo populil še kakšno obrv."

Cristina Corsini, prelepa gospa à la Sophia Loren, doma v Palazzo Corsini v Firencih, ki je na modno revijo prišla v spremstvu razvpite Vittoria Sgorbija, umetnostnega kritika, osebnostjo letošnjega leta, ki ga pozna tudi vsaka italijanska gospodinja, saj je nedavno oklofutal predrznega sogovornika med Fabrizio Costanzo Showom, italijansko mega-varijanto Oliver Mikarjevih showov: "Že dolgo je, odkar si je metulj ožgal krila; stil, ki smo ga videli nocoj, pa bo gotovo še letel. Njegova oblačila so olja, čudovite slike. Vsaj nekatere njegovih idej bodo gotovo uspele. Naj povzamem: njegove obleke se lahko nosijo s čudovitimi gumbnimi inrtarzijami in dragocenimi blagi, in tudi sama bi jih oblekla."

Xenin mož Damir Zubčić, pisec: "Alan je predstavnik sinkretizma, ki v tem času prihaja do izraza. Barok 20's, 30's, 60's. Herzen bi rekel, da je kakor strel v noč za te ljudi, tukaj."

Mimmo Rotella, slikar, znan po kolažih in neo-realizmu: "Videl sem zelo originalne obleke, vendar ne vem, če je to resničnost."

Domislija Julesa Verna in Williama Gibsona je slikala svet bodočnosti z imaginacijo individualca, vendar njihove pripovedi zgubijo na verodostojnosti, ko realnost preseže fantazijo. Danes se sprašujemo o smislu znanstveno-fantastičnih zgodb o svetu, po katerem človek leti z vesoljskimi ladjami, pristane na Luni in najde pošasti s šestimi glavami temno ametistne barve, ki bruhajo ogenj. Na Luni smo že bili in vemo, kako je tam.

Vendar so vizionarji ti, ki kreirajo bodočnost.

Kipar Gino Masciarelli: "Alanova domislija je posledica posebne izkušnje, njegove podzvesti. Včasih kreira povsem nadrealistično."

In tako se sredi predstave pojavljajo sladka mulatka, oblečena v zelen travnik z lila metuljem, ki zapleše tarantello, neapeljski ljudski ples z živahnim ritmom.

Xena, glavna manekenka in organizatorica modne revije (pravijo, da je čarovnica): On je magičen, misteriozen. Njegov notranji svet me vznemirja in čutim ga zelo blizu. Sicer ljudi odkrijem takoj, v Alanu pa ostajajo skrivnosti. Rada imam njegovo roko, ki neprestano beži h kreiranju skulptur. Tudi sama se počutim skulptura.

Marko Gabrijelčič

HAPPY NEW AGE

ŠUŠLJANJA O NOVI DOBI

Malokaj je tako starodavnega, kot so šušljanja o Novi dobi. Zgodovina je z njimi prežeta. Najnovejši val je nastal iz gibanja Flower-Pover v poznih 60-tih in zgodnjih 70-tih letih na tleh zahodne obale ZDA. Preko izkušnj stanj razširjene in spremenjene zavesti, meditacije in drog se je to gibanje in občutje sveta postopoma združilo z ezoterično, mistično in kabalistično tradicijo, ki sega v predzgodovino evropskega racionalizma in je, včasih manj, včasih bolj opazno, spremljalo njegovo zgodovino do današnjih dni, ko se je v njem močno uveljavila tudi naravovarstvena naravnost.

Rezultat teh srečanj je današnje množično gibanje planetarnih razsežnosti in svetovni nazor, znan pod ameriškim imenom NEW AGE, ki se kot vonj v zraku ali oljni madež na vodni površini širi med vsemi, ki jih je stanje civilizacije konec XX. stoletja razočaralo.

Običajno NEW AGE označuje širok spekter interesov in življenjskih slogov, ki segajo od skrbi za zdravje in dobro počutje, prek najrazličnejših oblik samoterapije, samopomoči in praks, naslonjenih na ezoterične in spiritualne tradicije, do skrbi za človeštvo, naravo in zavzemanje za novo vrednotenje ženske modrosti. Vsem pripadnikom NEW AGEA je skupno prepričanje, da uspehi znanosti in tehnologije ne prispevajo nujno k sreči posameznika in ne gradijo sveta, ki bi bil nujno primernejši za srečno življenje. Samosprenjanje in spreminjanje

razlike, ki jih je težko zajeti, ker je njegov razmak policentričen, brez enotnega vodstva in nadzora. Izraz "NEW AGE" kaže vse prednosti in slabosti podobnih krovnih izrazov, ki opisujejo razpršene procese bujnega razcvetanja.

Poskrbeli smo za zastopnost vseh področij in vprašanj, ki jih v našem prostoru oblikuje tudi življenjska filozofija NEW AGEA: od gledališča, filma, stripa, literature, glasbe in arhitekture do spiritualizma, od teorij kaosa do auralnih teles, od medicine in dietetike do negovanja kože in spolnih praks, od drog do človeškega odnosa do živali, od mirovniške držbe do daljnovidnih borilnih veščin in še česa. Pri tem nismo pozabili na prevode nekaterih ključnih avtorjev, ki vrednote nove dobe razširjajo v navezavi na klasično znanost (James Lovelock, Ilya Prigogine, Italo Calvino), na obeležja NEW AGEA v slovenskem prostoru (prikaz novih duhovnih gibanj v Sloveniji, bibliografija izvirne slovenske in prevedene NEW AGE literature), še najmanj pa smo pozabili na slikovno in grafično predstavitev. Dobri del publikacije smo namenili fotografijam, stripu in oblikovalsko-grafičnim posegom.

Šušljanja o Novi dobi so resda tu že od nekdaj. Vendar so bila malokdaj tako glasna kot so danes, ko velikim protagonistom razčaranega sveta grozi, da jih bo preglasila vztrajnost in množičnost šumov iz ozadja.

PROGRAM SREČANJ HAPPY NEW AGE V KUD France Prešeren

Sobota, 15.2.1992 ob 21 uri:
TAI JI QUAN - otvoritev razstave s fotosessionom.
Ponedeljek, 17.2.1992 ob 21 uri:
KAOS - razstava fraktalne grafike Petra Ciuhe.
Torek, 18.2.1992 ob 18 uri:
KAOS - predavanje Petra Ciuhe o teoretičnih izhodiščih fraktalne grafike in računalniški prikaz njenega nastajanja.
Četrtek, 20.2.1992 ob 18 uri:
Predavanje in projekcija iz dokumentacije projektov Ž. Okorna in J. Kočice.
Sobota, 22.2.1992 ob 21 uri:
PRESEJ POŽELENIJE - projekcija filma režiserke Jasne Hribnik. Film je inspiriran z indijsko ljubezensko liriko.
Ponedeljek, 24.2.1992 ob 21 uri:
Otvoritev razstave Jake Modica.
Torek, 25.2.1992 ob 17 uri:
KABALA, TAROT IN ALKIMBERNETIKA - predavanje Janeza Trobentarja, ki bo pospremljeno z diaprospektom.
Četrtek, 27.2.1992 ob 18 uri:
UNJE 1991 - predavanje in diaprospekcija, ki je del študije o ohranitvi mednarodno zaščitenega otoka Unje. Predavali bodo študentje FAGG - Arhitekture.
Sobota, 29.2.1992 ob 20 uri:
HAPPY NEW AGE - Časopis za kritiko znanosti predstavlja svojo publikacijo. Pogovor z avtorji.

BARVNE - LASERSKE - COLOR - FOTOKOPIJE FOTOKOPIJE VELIKIH FORMATOV ... A1 ... A2 ...

BIROSTORITVE
tiskarna
založba
trgovina
kopirnica
pisarniško
reklamne
storitve
EXPRESS TAJNICA

3. Modna revija Fashion news, jesen/zima 91/92;

4. Meniš collection Stella Rubens, design Jelena Leskova;

Resda stilne premene in nje vezani vsebinski akcenti nobene umetnostne panoge nikoli ne slede okroglim letnicam, so pa te dovolj prikladen okvir za retrospektivno analizo v dekadah zajetih obdobjih. Prav izrazito se je ločnica 'desetih let' začela uporabljati v pravkar preteklem obdobju, ko so že takoj na začetku osemdeseta postala sinonim nove, totalne avantgardnosti, umetnost sedemdesetih let pa pojem zablode ortodoksnega modernizma in nekaj že kar brezupno zastarelega. V ta kalup je bila ob pripravi knjige in razstave še zmeraj ujeta optika Andreja Medveda, ki - zdi se namenoma - spregleda ves razvoj in po pluralizmu umetnostnih tokov, ki zaznamujejo že sredino devetega desetletja. Knjiga, ki je pravzaprav zbir avtorjevih tekstov od leta 1978 do 1990, pri tem še ohranja dovolj konsistentne in razumljive nazore involviranega in ne distanciranega pogleda, katerega analitičnost pa bi bila že dobrodošla pri integralnem tekstu spremnega kataloga razstave.

Izbor del, ki ilustrirajo v antologiji Medvedovega pisanja o likovni umetnosti zbrane tekste, je seveda sestavljen tako, da jih kar v največji meri podpre, pri tem pa gledalcu ob obujanju sentimenta na polpreteklo umetnost hkrati omogoči ponovno srečanje z nekaterimi dejansko izjemnimi slikarskimi dometi omenjanega obdobja. Odkriva pa, da je množinski naziv razstave pravzaprav zavajajoč. Ne gre namreč za predstavitev dejanske raznolikosti prejšnjega desetletja, temveč mnogo bolj za še enkratno apologemo tega, kar smo pod izrazitim vplivom italijanske transavantgarde pri nas spoznavali pod imenom nova podoba, katere glavni promotor in "ideolog" je bil na Slovenskem prav Andrej Medved. Ob tem, da so bile puščene v nemar vse novi podobi ikompatibilne slikarske, še bolj pa kiparske intencije prejšnjega desetletja, v tem kontekstu resnično ni moč govoriti o poetikah, temveč le o predstavitvi ene same poeme, znotraj katere pa kažejo senzibilni prispevki najvidnejših protagonistov dovolj ustvarjalne senzibilnosti za raznolike variante in nianse prepesnjevanja istega leitmotiva.

O izrazito subjektivnem in z emocijami nabitem (kot je bila pač vsa nova podoba) pristopu priča citat iz uvodnega dela kataloga, v katerem avtor ponovno oriše nekatere vzgibe za nenadno spremembo umetnostne scene z besedami: "Sedemdeseta leta pomenijo veliko krizo ideologij, politično-ekonomsko 'stabiliziranje', stiskalnico mišljenja in telesne igre; desetletje, ki je odgovadalo tako v misli kot odkrivanju poetik in pesniških pisav. Zato nikakor ni nenavadno, da na prehodu v novo dobo prav slikarstvo in kiparstvo doživljata pravo ekspanzijo; in so se prav misleci in pesniki začeli posvečati temu prostoru, kjer je še mogoče potovanje in vizioniranje drugačnega sveta; kjer so še možne podobe radosti, užitka in sprostitve, a tudi neposredna refleksija. O tem obratu od besede k podobi nam govorijo teksti Derridaja, Pleyeta in Deleuza, Schefferja, Barthesa, Lyotarda, Kristeve, Baudrillarda. Nova umetnost torej ne išče pobud zunaj svojega prostora, v teoriji in ideologiji, temveč ostaja skrita v 'notranjo izkušnjo' lastnega razvoja." Posledično sledi: "Pri transavantgardi gre za individualne sloge, ki jih zmoremo povezati le s podrobno analizo novega slikarskega-kiparskega prostora; ki

APOLOGEZA OSEMDESETIH

POETIKA
ALI
POETIKE

Le za redke skupinske razstave, postavljene na osnovi tako ali drugače opredeljenega koncepta, je moč reči, da niso osnovni namen, marveč le stranski produkt. Iz več razlogov pa to velja za razstavo Poetike osemdesetih let v slovenskem slikarstvu in kiparstvu, ki je bila še donedavna na ogled v ljubljanski Moderni galeriji. Ne morda zato, ker to ni bila premierna postavitev, ampak le prenos že drugje pokazane razstave, temveč jo v tej marginalni poziciji prikaže že dejstvo, da je bila spremljevalka izdaje knjige z istim naslovom. Še bolj kot to pa je za takšen pogled nanjo odločilno dejstvo, da ne sledi ne vsebini naslova ne temu, kar ta obeta, ampak predvsem intencijam avtorja (tako knjige kot razstave) Andreja Medveda.

ga ustvarja minimalizirano občutje, posebna senzitivnost, pogovor z umetnostjo kot tako, kat' exochen; in 'shizotekst' dogodkov, ki jih slikar docela deterritorializira; da lahko govorimo o nekakšni moderni izgubi središča, Verlust der Mitte, kjer upodobljen svet ni niti daleč niti blizu, ampak nekako vodoraven, brez globine; in nerealen, protinaturalen, a vendar združen z našo čustveno predstavo."

Te dovolj tehtne načelne ugotovitve kasneje strnjeno dopolni hiter oris obravnavanih ter na razstavi s svojimi deli prisotnih avtorjev, o katerih Medved ugotavlja, da so njihove podobe "od avtorja do avtorja različne, raznolike, da moramo spregovoriti o nacionalnih in geografskih posebnostih ter o specifičnih slogih in spremembah znotraj individualnega razvoja; in celo o 'preobratih' od slike do slike. Salamun, Marušič, Tutta so izrazito mediteranski, pri njih ni historičnih obrazcev; v Ljubljani se slika abstraktno-ekspresivno (Gruden in z mnogimi citati Sušnik), ali ironično-groteskno (Slak, Erič, Zaplatil); z izjemo Metke Krašovec (v njenih delih je čist erotični naboj in pa gracilna figuralnost) in Emerika Bernarda, ki je prehodil trdo pot skozi slikarsko avantgardo, da bi v začetku osemdesetih let iznašel

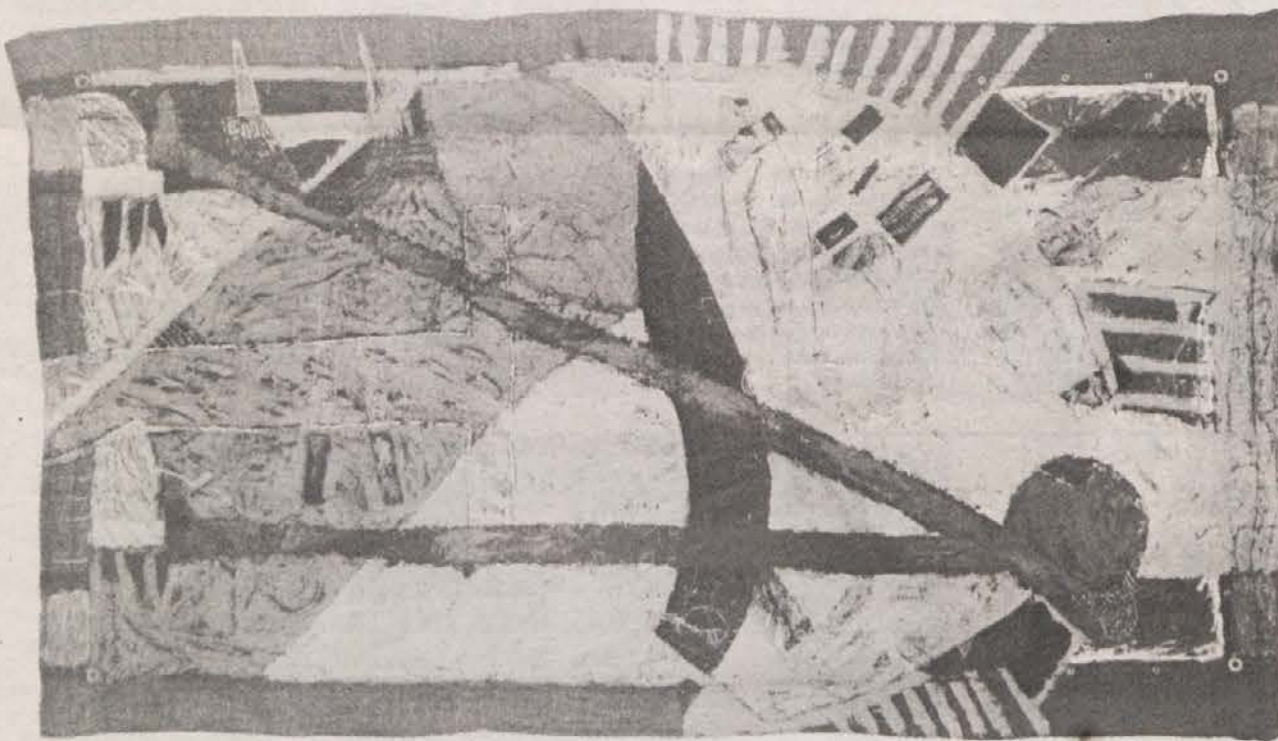
'svojo sliko', nekakšen haptični pejzaž, ki smo mu blizu z notranjim pogledom, ki je nasproten optičnemu vidu; in v katerem je poleg posebnega občutja v smislu deleuzovskega 'sensation' prisoten tudi predelani odnos do preteklih umetnostnih epoh. Posebno individualno mitologijo, kot smo že rekli, predstavljajo slike Huzjana, Kirbiša in Kapusa, v kiparstvu pa dela Matjaža Počivavška, Luja Vodopivca in skulptura kot čutni inkarnat v opusu Brdarja, Begiča in Dube Sambolec. Osemdeseta leta torej predstavljajo avtorji, ki v svojem delu na specifičen način 'razračunavajo' z avantgardo in modernizmom preteklih epoh; in avtohtoni avtorji, ki so izvirno, neposredno oblikovali novo sliko in skulpturo."

Z vsem citiranim se je moč strinjati, manj razumljivo pa je, da ta tekst (če je resnično nastal leta 1991, kar je moč sklepati iz kolofona) še zmeraj ohranja promotorsko noto, ki je bila v sklopu "stilistične reakcije na sedemdeseta leta" - kljub že takrat razvidni težnji po iskanju argumentov za preboj novih teženj - v začetku osemdesetih še razumljiva in do neke mere celo potrebna. Prav ta "nastopaški nastop" pa v sedanji situaciji reetabliranja formalne strukture in ne toliko čustvenega kot duhovnega diskurza umetnosti zadnjih par let, razkriva vso enostranskost in krizo ene same poetike. Dogaja se prav to, kar je najbolj očitano prepoznamo zagovornikom sedemdesetih let, in kar preti zakasnelemu propagiranju citiranja citatov - ali pa gre dejansko za preobrazbo "umetnostne kritike" v "umetnost kritike". In ker je prav umetnost postmodernizma (ne nazadnje zaradi čustvene involviranosti oziroma že kar avtorstva kritikov) s takšno hitrostjo kot še nobena usmeritev doslej, drvela v muzeje, jo je treba tam pustiti in kot takšno tudi obravnavati. Torej ne kot stil, temveč - kot vsako romantiko - kot razpoloženje sveta, ki je v nekem obdobju doseglo svoj zenit, svet sam (tudi svet umetnosti!) pa se je že korenito spremenil in preusmeril.

Poetike osemdesetih let v slovenskem slikarstvu in kiparstvu torej imenitno fungirajo kot ilustracija dogodkov v prvi polovici omenjanega desetletja, ne morejo pa pretendirati za kompleksno relevantnost v drugi polovici, kar je nakazalo že pred leti par tematskih razstav (od Nadzorovane poteze do Razprtih podob in Izkušnje predmeta) in pregled slovenske umetnosti druge polovice desetletja (Z roba; Območja slovenske umetnosti 1985-1990). Šele v tej povezavi se zaokroži celotna podoba slovenske umetnosti prejšnjega desetletja, ki nikakor ni bila zagledana zgolj v svoj ego in edinstvo lastne zrcalne podobe. S tem pa lahko pripade ustrezno mesto tudi čistim postmodernističnim težnjam, če jih le izločimo iz čiste subjektivnosti in privedemo v luč objektivne analize, kar naj bi vendarle bil namen historične retrospekcije. Tudi tak prerez bi pokazal, da je začetek dekadne nesporno obvladovala z Medvedovimi posegi podkrepljena struja, ki jo pravzaprav lahko dodatno aktualizira strnjena objava sicer razkropljenih tekstov, za lastno potrditev pa ne potrebuje še dodatne in v svoji zakasnelosti neprepričljive apologete.

Mitja Visočnik

Katedra 16

Akademski založba Katedra
- akademski časopis Katedra
s prilogo Izpod pulta
- teoretska predavanja Izpod pulta
- knjižni program
- elektronski časopis INFOBOX KATEDRA
Katedra nudi izdajateljske in založniške
storitve ter vse storitve s področja
informacijskega inženiringa.
Tyrševa 23
62000 Maribor
telefon
+38 62 212-004
+38 62 221-675
BBS +38 62 222-742
E MAIL
KATEDRA@UNI-MB.AC.MAIL.YU

Sedanje edinstveno stanje na rock and roll sceni ponavlja oboževalci - s svojega subjektivnega stališča - vidijo kot "krizo rock and roll scene", z objektivnega stališča pa gre po eni strani za drugačen položaj rock and rolla v okviru širše pojmovane popularne glasbe in po drugi strani za drugačne ekonomske okoliščine, v katerih nastaja rock and roll. Kot primer prvega lahko navedem naraščajoče govorjenje o "smrti rock and rolla" ter spreminjanje okusov tako pri zgornji kot pri spodnji starostni meji potencialnega rock and roll občinstva. Čeprav se je to dogajalo že prej, so te tendence sedaj, v današnji kulturi, tako razširjene, da se nam zdi smiselno vzeti jih kot pomembne indikacijske pripomočke. Kot primer objektivne krize pa lahko navedem upadajočo prodajo plošč (čeprav industrija trdi, da je recesija mimo, vse manj plošč dosega zlato ali celo platinasto naklado) ter vse manj obiskovalcev na koncertih.

Še več, industrija vse bolj ločuje rock and roll od popularne glasbe, kar se seveda ostro razlikuje od tendence, ki je v zadnjih petindvajsetih letih težila k brisanju teh mej. Na primer: na radijskih postajah prevladujejo "sodobne uspešnice" z vonjem po petdesetih letih, vendar s širšim obsegom zvokov in stilov, v nasprotju s t.i. "na-albume-usmerjenemu-rocku" ("album-oriented-rock"), kjer prevladujeta heavy metal in novi val. Uspešnice so opredeljene kot "horizontalne", ker se obračajo na raznoliko občinstvo (od najstnic do starejšega poslušalstva), medtem ko "na-albume-usmerjeni-rock" določa "vertikalni" vpliv rock and rolla (najstniški fantje ter študentje). Na koncu lahko opozorimo na naraščajočo lahkoto ter hitrost, s katero sistem oz. industrija zabave vsrkava različne stile rock and rolla in jih začne komercialno izkoriščati, tako da jih zreducira na neškodljive stereotipe.

Ta "dejstva" niso zgolj simptomi nekih skritih vzročnih determinant, niti razlogi za spreminjanje se artikulacije rock and rolla. Ne nameravam izpeljati iz črpnih vzročne razlage tega stanja, temveč opis, ki umešča ta "dejstva" v kontekst vzajemne določenosti. Sodobnih učinkov rock and rolla ni mogoče ločiti od pogojev njihovega obstoja, od protislovne strukture rock and roll kulture same po sebi ter od silnic - "političnih" tendenc in protislovij -, ki so premestile in redefinirale njegove učinke. Posebej bom opozoril na dva sekajoča se vektorja, ki sta razgradila (in verjetno rekonstruirala) možnosti in moč rock and rolla. Prvič: punk ni zgolj odprl novih glasbenih in socioloških možnosti oz. razsežnosti, temveč je tudi restrukturiral odnos glasbe do same sebe ter do njenega občinstva. Drugič: osnovno predstavo o mladinski kulturi, tako odločilno za rock and roll, je razgalil in deloma spodkopaval sam rock and roll, ob njem pa tudi ostali družbeni in kulturni diskurzi.

Rock and roll je kulturno dogajanje, ki se je v določenem trenutku pojavilo v določenem kontekstu. Del njegove moči je v bistvu to, da je izgradil svojo lastno zgodovino, skozi katero je ohranjal enovitost v svoji raznolikosti. To pomeni, da se kljub spreminjajočim se glasbenim, stilskim in političnim parametrom

tako rock and rolla kot njegovih oboževalcev ta kategorija sama po sebi stalno ponavlja, kar naprej ustvarja, čeprav ne čisto na novo, tako s svojo spreminjajočo se preteklostjo kot z gotovo prihodnostjo ("Rock and roll ne bo nikoli umrl"). Moj namen je ugotoviti, kaj je tisto, kar konstituira to enovitost in hkrati odpira prostor, v katerem se lahko vzpostavljajo različnosti: Kaj pomeni, ko rečemo, da rock and roll deluje?

Tri posebnosti rock and rolla onemogočajo, da bi ga razlagali zgolj v okviru terminov teorije komunikacije. Prva ne bi smela presenetiti raziskovalcev komunikacijskih tokov. Pomeni (interpretacije) ali smotri (zadovoljitve) rock and rolla se pri različnih privrženih kažejo na različne načine. Različni ljudje si glasbo ne samo različno razlagajo, temveč jo tudi različno uporabljajo. Trinajstletno deklet, študent ali delavec so lahko vsi oboževalci - recimo - skupine Police, ali Princea, ali pa skupine Van Halen, vendar iz zelo različnih razlogov. Še več, nujna ni niti povezava med pomenom, ki ga nekdo da žanru ali tekstu, in med načinom, kako ga uporablja. To ni vprašanje osebnega okusa, saj se lahko nekdo istovetno z občinstvom, odločilne povezave pa ostanejo nejasne.

Drugič: v mnogo primerih se glasba prikazuje kot "votla". Pomen glasbe ni niti v glasbi niti v oboževalcu. Pomen lahko na primer najdemo izven teksta, na način, kot označuje našo zgodovino. Ali pa je pomen lahko nepomemben, zakrit ali sploh odsoten. Kot navaja veliko rock and roll oboževalcev, se moč glasbe ne skriva v tem, kar pravi, temveč kar počne - v tem, kako uspe nekoga premakniti in vzbuditi njegove občutke. Da bi ugotovili, kako rock funkcionira, moramo obvezno raziskati učinke, ki niso nujno oznanjevalni, ki ne vključujejo nujno prenosa, produkcije, strukturalizacije ali celo dekonstrukcije pomena. Rock and roll je telesen ter "napadalen". Tudi brez posredovanja pomena na primer glasnost glasbe ter ponavljajoči se ritmi rock and rolla v resnici povzročajo dejansko zadovoljstvo njenih poslušalcev in tudi restrukturiranje družinskih razmerij (s tem, ko "neoboževalci", torej starši, zavračajo in zaničujejo omenjeno glasbo, se razkorak med in njihovimi potomci poveča). Če nadalje domnevamo, da rock and roll poslušalci niso "kulturni zasvojenosti", potem moramo raziskati kontradikcije in boje, ki se dogajajo okoli in v rock and rollu v različnih kontekstih. Čeprav je "ideologija" rock and rolla ponavadi res videti konservativna in bi naj potrošnja rock and rolla le krepila kapitalistično hegemonijo, se lahko v takih kalkulacijah vedno zgodi kaj nepredvidenega. Vendar: če mislimo na rock and roll (zgolj) kot na "užitik", potem zanemarjamo njegove močne subverzivne učinke. Trdil bi, da je na tem še nekaj več.

Tretja posebnost načina obstoja rock and rolla v okviru mladinske kulture je, da žanra začudno ne moremo definirati zgolj z glasbenimi termini. Različne skupine poslušalcev ne samo da različno definirajo meje rock and rolla, temveč so ga tudi različno zmožne poslušati - nenazadnje najdemo "užitik" v različnih formah rock and rolla.

Te tri posebnosti nakazujejo, da k rock and rollu ne moremo

LAWRENCE GROSSBERG:

ALI OBSTAJA ROCK PO PUNKU?

V tem zapisu bom - z vso naklonjenostjo - govoril o sedanjem stanju rock and rolla v Združenih državah Amerike. Da bi razumeli njegove posebnosti in možnosti, moramo najprej odgovoriti na vprašanje, kako rock and roll učinkuje na svoje poslušalce oz. privrženice (v izvirniku "fans"). Zagovarjal bom namreč stališče, da moramo "rock and roll" (pod tem izrazom se skriva več kot le glasba) opredeljevati in raziskovati v okviru njegovega odnosa oz. učinka na poslušalce. Zato definiram "rock and roll" kot obliko delovanja. Ne nameravam govoriti kot ljubitelj (čeprav to sem) niti kot kritik (čeprav sem to bil) - zato, ker lahko s teh dveh pozicij sodimo le o vrednosti glasbe ali o primernosti in značilnostih odziva občinstva.

pristopati na podlagi upoštevanja katerekoli osebne izkušnje z njim ter celo, da si ne moremo pomagati niti z nobeno kolektivno definicijo te izkušnje. Navzlic temu ne moremo zanikati njegove priljubljenosti, in to ne le v kvantitativnem in ekonomskem smislu, temveč tudi v smislu pomena rock and rolla v življenju njegovih poslušalcev ter njegove vloge v "mladinskih kulturah" v Združenih državah Amerike. Nadalje: omenjene posebnosti nakazujejo, da ne moremo odčitati političnih učinkov rock and rolla iz njegovih besedil (čeprav to ne zanika pomena glasbenega/besednega teksta). Če hočemo

razumeti rock and roll, moramo vedeti, kaj on svojim poslušalcem daje, kako jim daje moč in kako oni dajejo moč rock and rollu - kakšne možnosti jim nudi v vsakdanjem življenju. Če obravnavamo funkcije/učinke s pojmom "dajanja moči" (empowerment), se izognemo tekstualnemu in socialnopsihološkemu redukcionizmu teorije komunikacije. Mogoče bo pomagalo, če navedemo še nekaj primerov "dajanja moči": plošča je dobrina, ki jo lahko kupimo, potrošimo, torej poslušamo in nasploh razpolagamo z njo. Vendar lahko v širšem kontekstu, v katerem želimo raziskovati, takšno "prilaganje potrošniški ekonomiji" učinkuje tudi drugače, kot si je domisljala industrija zabave, ki si seveda želi, da bi regulirala strukture in ritme vsakodnevnega življenja. Poslušalec lahko dela s ploščo, kar hoče: lahko jo uporablja na nove in nenačrtovane načine, lahko restrukturira in rekonstrukturalizira njena sporočila itd. Nadalje lahko pesem tako s svojim ideološkim sporočilom kot z vzorci na spol vezane potrošnje reproducira družbene definicije spolnosti in družbenih vlog. S svojim restrukturiranjem telesa kot sedeža užitka, z načini, s katerimi naredi prostor ter umesti žensko telo in glas v svojo fizično in socialno okolje, lahko izkove hegemonistične tendence, ki želijo obvladovati spolnost, željo, pod vprašaj pa lahko postavi celo spolno strukturo. In končno, če povežemo ta dva primera: čeprav so zgodnji rock and roll (predvsem rockabilly) prodajali kot da bi ga proizvajali in trošili moški, so ženske pri tem prav tako sodelovale in to ne zgolj kot poslušalke, temveč tudi kot pevke.

Razen tega je imel rock and roll v ameriški kulturi vseskozi potencialno opozicijsko vlogo. Rock and roll so vedno znova in kar naprej napadali, prepovedovali, zasmehovali in mu posku-

šali pripisovati nepomemben kulturni status. Dejstvo, da se je za utišanje rock and rolla trošilo toliko energije, kaže, da je šlo in da gre za nek pomemben boj. Kljub zamenjavi socialnega prostora in diskurza napada je jasno, da je predvsem način obnašanja tisti, zaradi katerega je rock and roll videti tako nevaren. Na primer, ni problem v tem, da je rock and roll podoben črnski glasbi, temveč v tem, da se njegovi poslušalci obnašajo kot "živali" (kar je v retoriki petdesetih let pomenilo črnce).

Rock and roll tvori nekakšen "mehurček" okoli privrženca, včasih šibak in spregledljiv, včasih močan in neprepusten. Rock and roll radikalno preoblikuje realno, in to ne zgolj simbolično, z umeščanjem rock and roll sistema v (omejen) spopad v in proti strukturam vsakodnevnega življenja.

Rad bi opredelil učinek rock and rolla na ravni (vsaj potencialne) drže odpora oz. oporenja, ki povzroča prelom med rock and roll občinstvom (v njihovem vsakdanjem življenju) ter širšim hegemonističnim kontekstom, v katerem se nujno vse skupaj dogaja. Vendar: kako je ta drža sestavljena? Obstajata dva koraka. Prvega sem implicitno že nakazal: rock and roll izbira in uporablja koščke iz svojega materialnega okolja kot surovine, s katerimi artikulira mladinsko kulturo ali - bolj točno - niz različnih in povezanih mladinskih kultur, utelesenih v različnih rock and roll sistemih. Rock and roll v bistvu na vseh ravneh svojega obstoja ves čas krade iz drugih virov, na podlagi česar ustvarja svoje lastne pomenne. Drugi korak je dejavno restrukturiranje tega materialnega konteksta v sistem "užitka", moči ter družbene energije, ki omogoča tako prevlado kot odpor v vsakodnevnem življenju. Rock and roll sistem je prostor, ki ves čas spreminja svojo obliko, proizvajajo in oblikuje strukturo poslušalčevih želja in zvez s povezovanjem materialnih drobcev njihovih življenj znotraj sistema ob določenih oseh.

Ponavadi se energija rock and roll sistema veže na pojme, kot so mladost in telo. Rock and roll slavi mladost, ne samo kot življensko obdobje, temveč tudi kot razliko oziroma zavračanje dolgočasnega "običajnega" sveta. Vrednote mladosti so spremembe, tveganje, nestanovitnost. Nemoč oz. nesamostojnost mladih je reartikulirana v sistem, v katerem postane nosilka "užitka" in moči. Nosilec užitka je telo. Zato lahko poudarek na ritmu in plesu ter uveljavitev spolnega poželenja občasno izzivata prevladujočo delitev spolnih vlog. Rock and roll išče užitek v različnih načinih, na katere je lahko telo umeščeno v svoje družbeno okolje.

Začrtano ogrodje bi rad uporabil za predočitev dveh dejavnikov - enega posebnega in enega splošnega -, ki sta

prispevala k sedanjemu stanju rock and roll kulture. Prvi, ki ga bomo le bežno omenili, je pojav in učinek punk rocka. Punk na koncu koncev predstavlja neke vrste razpotje, vsaj v tistem smislu, da smo morali vse, kar je prišlo po njem - in zgodila se je zares prava eksplozija glasbe in stilov - označiti kot "postpunk". Drugi dejavnik se tiče vse večjega zgodovinskega protislovja med družbenim pomenom in materialno eksistenco mladine po sebi. Možnost odpora, zaradi katere se je mladinska kultura strukturirala okoli rock and rolla, je - ob drugih družbenih spremembah - povzročila razkrojitev pojma mladine.

Punk se je pojavil kot odziv na določeni trenutek v zgodovini rock and rolla. Na koncu koncev ni naključje, da je 1976. leta prva povojna generacija, tista, ki je soustvarjala rock and roll, dopolnila trideset let. Punk je napadel rock and roll, ker se je postal v zredil, ker je zgubil stik z občinstvom ter ker je postal del hegemonistične realnosti. Napadel je rock and roll zaradi mega-skupin in stadionskega rocka, zaradi hippyjev in generacije, ki je popolnoma očitno postajala del tega, kar bi naj ostajalo izven polja rock and rolla. Če rock and roll sistem deluje, ko je začrtana ločnica med "onimi" in "nami", če je opredeljeno okolje, ki pripada samo rock and roll privrženecem, potem je punk to le še poudaril in jasneje izpostavil. Natančno je artikuliral strukturo rock and roll sistema. Ko rock and roll ne predstavlja več čustvenega življenja ali resničnih socialnih izkušenj svojih privrženecv, se izgubi stik med njim in njimi. In če pogledamo takšen rock and roll, najdemo le prazno formo, le praznino "prazne generacije", postmoderne mladine. Še celo ko je bilo videti, da punk rock slavi anarhijo in popolnoma zanikajoč odnos (norost, disonanca, grozeča drugačnost punka), celo ko je projiciral možnost razmaha raznolikih sistemov in stilov (raznolikost, ki se je lahko razmahnila šele, ko je punk proslavil svojo smrt), je punk ponovno nabil rock and roll s presenetljivim nizom zvokov, stilov in usmeritev. Rock and roll kot glasbo nore zabave in tveganja je slavil tudi takrat, ko je bilo videti kot da dvomi v tako vedenje.

Z opisano rock and roll držo, s tem, da je postavil pod vprašaj vsako obliko vedenja, punk ni zgolj problematiziral privrženosti določeni usmeritvi, temveč je postavil pod vprašaj tudi pojem teles in užitka. Ta napad na središčno točko rock and rolla, posredovan v obliki dekonstrukcije kot poze, drže, je punk izrazil prav preko vprašanja mladine. Mladina ostaja polje, ki mu je namenjena vsa pozornost rock and rolla, četudi je to mladina brez preteklosti in prihodnosti. Punk se je prav s ponovnim umeščanjem mladine v središče sistema ter s premestitvijo vprašanja stila reafirmiral kot rock and roll. Vendar je bila to očitno strategija/struktura, ki je bila obsojena na neuspeh. V bistvu je namreč punk - skoraj v popolnosti - reproduciral protislovja, nemogoče stanje, v katerem se mladina in mladinska kultura vse bolj živata v eno.

pripravil Milko Poštrak

LOU REED:

MAGIC AND LOSS
Warner Bros, Sire

"What good was cancer in April?"
Zares: Kaj lahko dobrega prinese rak, ta bolezen, ki te ne boli, kot pravi Lou Reed v uvodni pesmi *What's Good* plošče *Magic And Loss*? Nič dobrega. Lahko pa marsikaj odnese. Louju Reedu je odnesla dva dobra prijatelja, Docu Pomusa, znanega pisca besedil za pop in rock pesmi v šestdesetih, ter Lincolna Swadso, s katerim si je v šestdesetih delil sobo na sirakuški univerzi.

To je del okvirja, v katerem je nastajala plošča *Magic And Loss*. Drugi del okvirja tvori predhodni plošči, *New York* iz začetka 1989. leta ter *Songs For Drella*, ki jo je naredil skupaj z Johnom Caleom. S ploščo *New York* povzema tip zasedbe: dve kitari, bas in bobne, celo iste glasbenike. Le Freda Maherja je za bobni zamenjal Michael Blair, pri soproductentstvu pa kitarist Mike Rathke. Tudi zvočno oz. glasbeno se plošča *Magic And Loss* ponekod navezuje na ploščo *New York*, deloma pa tudi na ploščo *Songs For Drella*, s katero jo deli tudi otožno vzdusje. Zamorjeno vzdusje, vrtanje po intimnosti, ukvarjanje z boleznijo, obžalovanje, seiranje lastnih travm itd., vse tisto, kar dela ploščo *Magic And Loss* hkrati težko in ostro ter obenem tudi izredno silovito in prepričljivo, pa nas spominja na še eno Reedovo ploščo. Seveda: na klasično ploščo Berlin. Smrt dveh prijateljev pa je izkušnja, ki jo je moral preživeti tudi Neil Young, ki se je s temi bremenitimi ukvarjal na plošči *Tonight's The Night*. Časi se pač spreminjajo. Takrat je bil razlog smrti prevelik odmerek mamili.

Na plošči *Magic And Loss* seveda prevladujejo počasne skladbe, včasih že kar Reedovo recitiranje na sicer izredno bogato in večplastno glasbeno osnovo, ki pri vsakem novem poslušanju odkriva še dodatne razsežnosti. Skratka: plošča, ki jo morate spoštovati.

Milko Postrak

TONČEK PLUT:

NEKAJ VAM
POVEDAL...
Sraka

Na obrobju slovenskega etničnega področja je mogoče še dandanes najti nekaj zlatih tradicionalnih zvočnosti, ki je preživela bestialno vkorakanje narodnozabavne glasbe v vse pore ljudskega življenja. Eno od takih prijetnih presenečenj, ki prihaja iz Bele Krajine (od koder so tudi Tamburaši iz Sodevca), je tudi Tonček Plut, ki ga je že pred leti pravzaprav odkril Tomaž Pengov in ga povabil na nekatere folk festivale po Evropi. Sedaj je Tonček Plut star že 83 let, toda po agilnem petju (ki se ga ne bi sramoval noben mlajši - tudi rockovski pevec) sodeč tudi v tej starosti predstavlja (recimo ob Kociperju) pravo legendo tradicionalnega godčevstva na Slovenskem.

Najbolj intrigantno je prav gotovo njegovo piskanje v bršljanov list (to je vsekakor treba slišati!), toda tudi njegovo pteje je prav vznemirljivo - robustno, brez predsodkov in s pravo mero sproščene veselja.

Tonček Plut je tradicionalen godec, kar pomeni, da po eni strani - izrazito na svoj način - izvaja viže in poje pesmi, ki se jih je naučil od starejših godcev, po drugi strani pa se ne brani zlagati tudi lastnih zafikliranih pesmic. Morda bi lahko izdelku očitali neupravičeno uporabo klavirja, ki tu in tam spremlja vokal, ali frajtonarice (ki pa je vendarle - hočeš nočeš - nacionalni instrument), toda interpretacija godcev je brez kakršne-gakoli dvoma izrazito "ljudska", kar postavlja kaseto v sam vrh tovrstne slovenske produkcije.

Če je ne morete najti v prodajalnih plošč, poskusite pisati na naslov: Sraka int., Valentičeva 17, 68 000 Novo Mesto, - ne bo vam žal!

Rajko Muršič

KATEDRA: Začnimo s tvojimi kitarami. Mislim, da se v tvojem igranju kitar odraža celotna zgodovina igranja kitare na ameriški način. Ali nam lahko poveš kaj o tvojih virih?

G. Lucas: Ko sem bil star približno 5 ali šest let, mi je oče kupil kitaro. In prvi kitarist, ki sem ga imel zares rad, je bil Duane Eddy. Ne vem, če ga poznaš - pred kratkim je igral na plošči z Art of Noise.

To so bile prve stvari, recimo še Link Wray ...

Potem so prišli bendi kot The Beatles, in vse, kar se je zgodilo z njimi. Poslušal sem in rekel: 'Prekrito, tu se pa res nekaj dogaja!...' Bil sem tik pred 'bar mitzahom' - to je židovski obred, pri katerem te sprejmejo k odraslim, to je nekje, ko si star 15 let. Takrat sem začel igrati dvanajststrunsko kitaro - v zgodnjih šestdesetih je bil namreč popularen folk, ob katerem si se moral spremljati s takšno kitaro.

Potem sem seveda začel spoznavati še Yardbirds - občudoval sem njihove kitariste - Stones... Zelo so mi bili všeč tudi Blues Project - Danny Kalb je bil fantastičen.

KATEDRA: Nisem mislil korenin v tem smislu... Ne teh vsakdanjih, ampak kulturne.

G. Lucas: V Ameriki je kitar nekaj takšnega kot ..., tega se nisem ravno zavedal, vse dokler..., ves, morda v folk glasbi, toda posebno vlogo je kitar imela v bluesu. Potem ko sem prišel v Beefheartovo skupino, sem se šele začel učiti in zares spoznavati vse te starejše plošče in načine igranja kitare.

KATEDRA: Kako je bilo delati s Cpt. Beefheartom?

G. Lucas: Oh, zelo mi je bilo všeč, toda bila je tudi prava nočna mora, kajti on je genij, je pa tudi pravi manijak. Šlo je nekako takole: 'Garry, man. Nauči se tega komada na klavir-jul' - na kasetah mi je namreč pošiljal komade, ki si jih je zamislil. 'Nauči se in napravi to na kitari.' Jaz pa: 'Prekrito, on igra z desetimi prsti, jaz pa imam na kitari samo šest strun!', on pa mi je odvrnil: 'Kar poišče ostale štiri, fant!' - ha, ha ha -, veš, kaj mislim? Bilo je nemogoče!

KATEDRA: Kaj pa Beefheart počne sedaj?

G. Lucas: Samo še slika. To je škoda, to je grozno. Če bi še hotel posneti kakšno ploščo, bi takoj igral z njim. Zame je to bila dokončna glasba. Prav ekstaza je bila igrati to glasbo. Žena mu dovoli samo še slikati. Ne bi ga pustila na turnejo. Grozno.

KATEDRA: Druga stvar, ki bi jo načel, so hrupni pristopi h kitari, posebej v New Yorku - Arto Lindsay in podobni ...

G. Lucas: Meni ne pomenijo ničesar ... nimajo prav nobene tehnike. Tudi sam igram glasno in hrupno, toda še vedno znam igrati. Če bi rekel tem tipom, da zaigrajo kakšno melodijo ali sekvenco - tega ne bi zmogli. Vse, kar lahko izrazijo, izrazijo s hrupno tehniko, samo do tod gredo. Vsem skupaj ostane samo hrup. Moja glavna zamisel pa je, da bi kitaro pripravil do tega, da bi govorila. Hočem, da bi zvenela kot žival, ali kot človek - da bi jokala. To hočem doseči. Ljudje so že pozabili, kako lahko to dosežejo s kitaro. Včasih vidim, da ljudje ob poslušanju povsem padejo noter - to imam rad. Ne pa samo, da bi igral glasno - kot nekakšen sadist!

Poskušam pretresti ljudi, jih iztrgati iz zadovoljstva. Na tem

INTERVJU

GARY LUCAS

V soočanju z dvema kitaristoma iz njujorške scene predstavljamo Garyja Lucasa in Elliotta Sharpa. Lucas je lansko leto izdal odlično solistično ploščo *Skeleton At The Feast*, potem pa solistično nastopal na evropskih odrih. Z njim smo se pogovarjali po njegovem novembrskem nastopu v Gorici.

planetu vsi spijo. Večina - morda le pet odstotkov ne - ljudi veselo dremuje. Samo sanjajo o svetu...

Bil sem njihova žrtev. Ti tipi samo uporabljajo bolešno nagnjenje k polni možnosti in moči. Potem vse skupaj sublimirajo in se ženejo za različnimi cilji, denarjem itd. Požrejo vsako sranje, samo da bi kaj zaslužili... Grozno. Tudi sam sem to počel.

KATEDRA: In sedaj, ali se preživljaš samo s kitaro, ali imaš tudi kakšno službo?

G. Lucas: Ne, samo z glasbo se preživljam. Pred časom sem

Sonic Youth - oni so praktično ničle. Kaže, da ti tipi sploh ne bi znali igrati na akustične kitare. Vidiš, vsak lahko nabije Marshalla in se igračka z alikvotnimi toni in feedbackom - ko pa je tako zajebano glasno! Vse, kar boš zaigral, bo pač zazvenelo kot spoštovanja vredno. Za to sploh ne potrebuješ prstov. A veš?

imel službo. Pisal sem reklame za CBS - trinajst let. Bila je dobra služba, toda počasi me je spravljala ob pamet. Mislim, da bi se ubil, če bi ostal v tej službi.

Potem sem začel igrati sam. Ko sem še delal z Beefheartom, sem še vedno hodil v službo, za koncerte sem jemal tudi neplačan dopust. In rekel sem si, da bom zamudil svojo priložnost, če se ne bom resno lotil glasbe, preden preskočim mejo 35-ih let. In storil sem to, šlo je. Marsikomu sicer dolgujem precej denarja - s tem seveda ne morem biti tako zadovoljen kot prej, ko sem še imel službo.

KATEDRA: Drugače je... Kakšen je bil odziv na tvoj album *Skeleton at the Feast*?

G. Lucas: Čudi me, da so ga tudi kritiki zelo dobro sprejeli. V nemški reviji *Musik Express* so mu dali pet zvezdic - rekli so: Electric Ladyland je srečala Low - saj veš, tisto plato Davida Bowieja. Revija *Q-Magazine* ji je dala štiri zvezde. Kaj jaz vem...

Strašno me jezi ta nemogoča distribucija. Nisem je mogel najti niti v veliki trgovini Virgin Records.

KATEDRA: Pri nas v Ljubljani imamo majhno trgovino, kjer jo imajo.

G. Lucas: Oh, to je najboljša novica, kar sem je zadnje čase slišal!

KATEDRA: In kaj misliš o revitalizaciji Roberta Johnsona?

G. Lucas: V zadovoljstvo mi je, da se ga ljudje sedaj bolj zavedajo. Mislim, da ne gre samo za nekakšen posel - seveda se da skritizirati način, na katerega so zbrali vse stvari skupaj, toda glasba je še vedno fantastična. Je neminljiva, veš. Ni ničesar boljšega.

KATEDRA: Koliko se Amerika dandanes zaveda bluesa?

G. Lucas: V Ameriki vsi norijo na blues, kajti sedaj imajo vsi blues zaradi Busha - sovražim Busha! - vse je spravil v blues.

KATEDRA: Ali si kaj razmišljal tudi o petju?

G. Lucas: Da, ampak preprosto nisem dovolj dober pevec. Pred časom sem to počel. Igral in pel sem v kitajskih nočnih klubih v Taipeiu. Tudi blues. Kot npr. Police Dog Blues Blind Blakea...

Kakorkoli - sodelujem tudi v skupini Gods and Monsters, v kateri poje Jeff Buckley, sin Tima Buckleya. Jeffa nisem poznal vse do predlanske pomladi, ko smo igrali v New Yorku v posvetilo njegovemu očetu. Veliko je bilo kitaristov in dobrih glasbenikov, recimo Jimmy Smith, Elliott Sharp, Robert Quine, Shelly Hirsch... Na nastop so pripeljali tudi Jeffa Buckleya, in ko sem ga slišal peti, sem rekel: 'To je moj pevec! To bo moj Jim Morrison!'

KATEDRA: Omenjal si nekatere kitariste iz New Yorka. Poznaš dela Glennia Brance, Rhysa Chathama, ... kaj meniš o tej sceni? Predvidevam, da jih ne maraš najbolj.

G. Lucas: Da, vendar jih lahko prenašam - ne kupujem pa njihovih plošč. Ne poslušam jih, niti Zorna, čeprav jih vse poznam. Ti tipi izhajajo iz različnih umetniških usmeritev in stališč. Tudi sam sicer sprejemam določena umetniška stališča, toda na to polagam le malo pozornosti. Veliko raje poslušam navaden blues.

Ti tipi, intelektualci, si predstavljajo, da prihajajo med nas iz velikih višav in da je zato vse, kar počnejo, nekaj velikega. Zame je to zelo bežna, minljiva glasba. Ne more se ohraniti. Ali bo še z nami čez kakšnih pedeset let? Ne verjamem. Mogoče sem prestrog kritik, toda ... ne maram pač preveč teh ljudi.

Zame je bilo takrat, ko sem bil v Beefheartovi skupini, to tisto pravo življenje. Ne bi prenesel ničesar drugega. Zdaj se sicer ozrem še na kaj drugega - Laibach so odlični. Rad imam tudi stare Kraftwerk, pa jazz, a veš...

Tisti tip, Caspar Brötzmann, - ga poznaš?

KATEDRA: Seveda.

G. Lucas: Videl sem ga igrati v klubu. In vsi so zadeto stmelili: 'Oh, kako je dober!' Jaz pa sem rekel: 'Dajmo, pogledajmo ga, kaj bo naredil, če mu damo note? Naj zaigra ta in ta solo!'

Pravi preizkus je zame v akustični kitari, ker ne moreš ničesar ponarejati z elektriko. Vse je jasno.

KATEDRA: Vseeno pa mislim, da tehnika samega igranja ne more biti bistvena.

G. Lucas: Ne, ni bistvena, je pa temeljna. Moraš imeti nekaj tehnike, da bi bil zmožen biti svoboden.

Igral sem z Nickom Caveom, septembra, na festivalu - igral sem Dobro - to je tista jeklena kitaro -, on pa je bral poezijo. Bil je kar dober štos.

KATEDRA: Kje sta se pa vidva našla skupaj?

G. Lucas: S Caveom? Ah, Cave obožuje moje igranje. V New Yorku je prihajal na moje nastope...

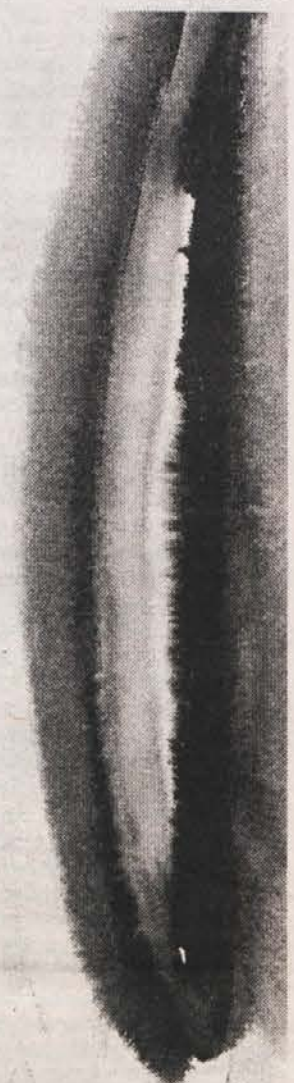
Nekoč sem igral tudi francoski rog - istočasno, ko sem začel igrati kitaro. Takrat sem igral v orkestrih, ansamblih...

KATEDRA: V pihalnih orkestrih?

G. Lucas: Da, in v orkestru, kjer smo delali zelo študijozno. Res malokdo ... Zorn - recimo - zares ve veliko o glasbi in dela zares trdo na tem. On zna igrati

- njegov način mi je res všeč. Kar veliko njegovih plošč sem spoznal. Toda malo stvari se mi zares vtisne - raje imam melodije. Sem pač staromodnen.

Beefheart je uporabljal fantastične, čudovite melodije. Bile so sicer malo "zunaj", toda, ... Marsikdo si misli, da je Beefheart povsem "zunaj", da igra "free", vendar sem vse parte spoznal povsem od blizu. Ali poznaš recimo komad Ice

Cream For Cold? Na njem sem delal skoraj dva meseca. Beefheart mi je poslal trak, potem pa sem v treh dneh obdelal samo pet sekund komada. Komaj sem našel tone, ki sem jih lahko prenesel na kitaro. Potem sem se jih preprosto naučil na pamet. In ko sem mislil, da sem dobro opravil nalogo, je rekel: 'Fino, to bo v redu. Tukaj imaš še.' Dal mi je še drug trak. Še kakšno minuto.

Veš, kaj hočem povedati? Za ta posel potrebuješ ogromno discipline. Zato ti pravim, da je tehnika sranje, če jo uporabljaš tako kot ti heavy-metal kitaristi. Te stvari so povsem izpraznjene: milijoni tonov - in nič.

Zato sem tako užival v tem bendu z Beefheartom. Lahko smo igrali tudi povsem free - pa smo še vedno krotili svojo tehniko. Lahko smo se lotili česarkoli. Sami smo si postavljali pogoje za svojo glasbo.

Mislim, da je Bill Frisell izvrsten. Je osupljiv kitarist. Obožujem njegovo igro. Produciral sem ploščo Tima Bernea, Fulton Street Maul, na kateri so najboljše reči, kar jih je Frisell zaigral na kitaro. Vse, kar sem lahko storil, je bilo jasno izpostavljanje kitare. Ne preveč glasno, kajti plošča je bila Timova, on pa seveda ni mogel svojega mesta prepustiti kitari.

Rad sem poslušal tudi Syda Barretta. Saj se spominis Pink Floydov iz šestdesetih?

KATEDRA: Seveda.

G. Lucas: Odločil sem se predelati Astronomy Dominè. Rajko Muršič

P. Gordon: Na novi plošči igraš veliko različnih stilov. Zanima nas, ali je to vpliv, recimo Johna Zorna, ali to odraža tvoja lastna glasbena občutja v tem trenutku?

E. Sharp: Torej, na vprašanja bom začel odgovarjati z mislijo, da imajo Evropejci fiksno idejo, da je John Zorn izumil glasbo, da je John Zorn izumil improvizacijo, da je bil John Zorn prvi, ki je igral veliko različnih stilov. No, to je napačna predstava, pomanjkanje glasbene izobrazbe. Večina glasbenikov moje generacije je zrasla ob igranju veliko različnih stilov, improvizacija je prisotna, odkar glasbeniki igrajo glasbo, in seveda, moje delo odraža ves moj interes, vsak moj posamezen projekt odraža različne pristope do ustvarjanja glasbe, enako velja za plošče. Datacide, ki je zadnji album Carbon, je zame resnično le nadaljevanje tega procesa. Vsaka skladba odraža različni zvočni okvir in glasbeno zgradbo, kar je nujno, da lahko deluje v okviru svojega izraza.

P. Gordon: Ali bi pravzaprav sploh lahko imenoval skupino, ki igra na Datacide, Carbon?

E. Sharp: Ja, Carbon deluje vseskozi, že od leta 1983. Spremembe v zasedbi so odvisne od glasbe, ki jo pišem. V njej je lahko vsakdo, igrava lahko samo Bobby Previte in jaz kot duet, ali kar trinajst glasbenikov, kot za izvedbo komada Larynx na brooklinski akademiji leta 1987. Tam sem imel štiri bobnarje, The Soldier String Quartet, štiri glasbenike, ki so igrali na "slabe" in "handtowerje" - instrumente, ki sem jih naredil sam - ter dvojico na pihalih, igral pa sem še sam. Skupina, ki je naredila Datacide, je imela nekaj turnej, vendar pa sedanjost skupino, ki bo predstavljala Datacide, sestavljajo basist Mark Sloane, ki je bil pri False Prophets in Ritual Intention, bobnar Ted Epstein, ki je bil pri Blind Idiot God, ter ali David Weinstein na samplerju ali Zeena Parkins na harfi, slabo in klaviaturah, včasih pa kar oba, plus jaz. In to je nekaj, ne bom rekel stalnega, ampak neke vrste vzpodbuda za dobro delujočo skupino. Naslednji nastopi skupine bodo odražali to podobo in tudi naslednji album

skupine bom naredil s temi ljudmi.

P. Gordon: Torej boš še delal z njimi?

E. Sharp: Ja, ja. Ampak za zasedbo Carbon istočasno pišem še naslednji projekt, skladbo Cerade. To bomo predstavili v klubu Direct Box maja in tudi to bo Carbon. Vendar bo to čisto drugačna skupina - verjetno s tremi pihali in tremi godali, s Tedom Epsteinom, Davidom Weinsteinom in z mano.

P. Gordon: Torej precej v smislu Carbon. Ali gre za tvojo skupino?

E. Sharp: Ja, to je moja skupina. Ja, ja, jaz sem šef. Jaz pišem komade. Ostale skupine, ki so vključene, bolj ali manj sodelujejo med sabo. Na primer The Sync (=pomivalno korito), ki se izgovarja s y n c (kar je primeren projekt za klub The Kitchen), je skupina, v kateri sodelujejo čelist Peter Murray,

akustični basist Fred Hopkins, tolkač Gerry Hemingway in jaz, v njej pa odločitve v zvezi s skupino sprejemamo vsi.

P. Gordon: Ali obstajajo kakšni posnetki te skupine?

E. Sharp: Ne. Na koncertu smo prvič igrali v decembru, aprila bomo igrali v klubu Knitting Factory, šele pozno spomladi ali poleti pa bomo morda kaj posneli. V načrtu imamo tudi turnejo po Evropi, konec avgusta ali v začetku septembra.

P. Gordon: Ali veste, kam boste šli?

E. Sharp: Nisem še prepričan. Verjetno v Avstrijo, Nemčijo, Švico, kamor koli, kjer so festivalska prizorišča.

Ustanovil sem še en bend z imenom Terraplane, ki je bolj rock bend. V tem trenutku je to neka vrsta moje vizije. Sodelujem pa tudi z odlično vokalistko Mollie King, tako da bomo še videli, kaj se bo zgodilo s to skupino.

P. Gordon: Kdo je še v njej?

E. Sharp: Anthony Coleman na orglah, nisem pa še prepričan, kdo naj bi igral bas in bobne.

P. Gordon: Ali trenutno snemaš z drugimi skupinami oziroma v skupinah drugih glasbenikov?

E. Sharp: Ravno sedaj ne. Večinoma delam na svojih projektih in na računalniku ter pišem še več glasbe za godalni

INTERVJU

ELLIOTT SHARP

"ODROLANA VOŽNJA SKOZI PEKEL S PREBRISANIM KOLEGOM"

Eden od največjih glasbenikov iz t.i. njujorške off scene in izjemno inovativen kitarist ter neizčrpno ploden avtor, ki je posnel pravo serijo odličnih plošč, govori o njegovih lanskoletnih aktualnih projektih. Z Elliottom Sharpom se je pogovarjala novinarka ameriškega radia WFMU iz New Jersey Paula Gordon - ekskluzivni intervju za Radio Študent je šel v eter konec januarja 1992.

kvartet. Moj naslednji projekt bosta dve skladbi, ki sem ju napisal za Soldier String Quartet. Ena se imenuje Shapeshifters in je neke vrste vampirski soundtrack brez filma. Druga je Twist Map in je bolj formalno delo, obe pa vključujeta predvsem pisne materiale ter nekaj improvizacije. V Shapeshifters sodelujem sam - z uporabo Booklova postopka Thunder upravljam z zvokom godalnega kvarteta, medtem ko ta igra.

P. Gordon: Kakšne vrste postopka?

E. Sharp: Donald Booklov. On je izumil Booklov sintetizator. Ta postopek se imenuje Thunder in uporabljam ga, da z njim upravljam leksikon digitalne zvočne obdelave postopka, tako da spreminjam zvok godalnega kvarteta, medtem ko ta igra.

P. Gordon: Ali ni to samo še eden izmed vedno na novo programiranih računalnikov?

E. Sharp: Ne. No, na novo programiran...vpliva na Thun-

der in na leksikon, nato pa ju lahko upravljam s svojim prstom. Ta Thunder je zelo občutljiv na dotik, ki spremeni zvok s premikanjem prsta sem ter tja in tako dobimo popolnoma spremenjen zvok.

Naslednji projekt, za katerega pa ne vem, kdaj bo izšel (upam, da se bo v Evropi pojavil septembra), je plošča z naslovom Beneath the Value of the Alter Yahoos. Lahko bi rekel, da gre za neke vrste komično ploščo, ki je mešanica Rosemeirja in Jonathana Swifta - saj poznaš Guliiverjevo potovanje? To je neke vrste moje delo. Posneto je bilo pred skoraj letom in pol. Ob ameriški seksualni in politični hipokriziji že postaja malce obrabljeno. V projektu sodeluje veliko različnih vokalistov, ki smo jih tudi sampli. Tu so Shelley Hirsch, Eugene Chadbourne, pesnika Barbara Barr in Leon Brown, pevka in igralka Alva Rogers, Samm Bennett igra bobne, tudi sam nekaj pojem.

P. Gordon: To je izvrstno. Ali je bil tekst napisan na novo?

E. Sharp: Del sem napisal sam, nekaj pa so napisali različni izvajalci. Vsak od vokalistov je prinesel svoj tekst, jaz pa sem jih uglasbil. Nekaj posnetkov smo naredili v celoti na računalnik, nekaj pa z veliko glasbenikov.

P. Gordon: Poglejva. Bil si v Ljubljani leta 1986, pet let nazaj. Sprašujem se, kakšno je tvoje mnenje o tvojem delu od takrat in kaj čutiš o projektih, v katere si bil vključen. Si imel kakšne najljubše projekte ali albume?

E. Sharp: No, kar zadovoljen sem z Datacide. Od takrat je izšel CD pri SST s skladbami za Soldier String Quartet Tessaletion Row in Hammer, Anvil, Stirrup ter nekaj drugih. Zelo mi je všeč pisanje za godalni kvartet in to je nekaj, v čemer bom še naprej

užival. Torej, vedno sem kar precej obseden s svojim delom, karkoli se pojavi, me pritegne. Potem sem lahko zelo kritičen, ampak prej je to vse, kar šteje.

P. Gordon: Ali imaš kakšen komentar o čemerkoli, kar si naredil - kar ti ali sedaj ni všeč, kakor si naredil takrat, ali se je izšlo bolje, kot si si predstavljali?

E. Sharp: Ne. Zato, vidiš, je pravo presenečenje predstave o komadu. Enkrat, ko si izmisliš, ko slišim komad, v svojih ušesih, v svoji glavi... Nekateri komadi pridejo vate cerebralno, drugi... Slišiš jih v celoti... Gre samo za vprašanje manifestacije: ali na papirju ali z glasbeniki, ali sam z instrumentom ali z računalnikom, kakorkoli. Ko ga zaslišiš, potem veš, da bo deloval. Nato je samo še vprašanje, kako ga udejaniti, da bi ga lahko ljudje slišali. To je zame pravo bistvo pomembnejšega dela. Kasneje rad spremljam feedback poslušalstva ali drugih glasbenikov, ker gre za stvari, ki se prilagajajo - toda ponavadi vendarle hočeš prav določen komad, žalosten ali vesel, kar je, ker je, kar je. Če hočeš narediti nekaj drugega, to narediš. Čutim, da je kar dobro - kako se že reče? - ni veliko vrzeli med predstavo o komadu, ko ga slišiš, in njegovo dejansko uresničitvijo. New York je poln izjemnih glasbenikov, za katere veš, da je privilegij delati z njimi.

Vendar so bili še drugi projekti, za katere sem mislil, da so bili dobri, pa niso imeli pričakovanega odziva. Šlo je za multimedialno delo Deception, ki sem ga delal skupaj s filmsko režiserko Leo Singer. Imel sem šestčlansko različico Carbon s Curtisom Fowlkesom na trombonu, Terijem Janourjem, ki je pel in igral violino, Sammom Bennetom na bobnih, Zeeno Parkins na različnih stvarih, Mary Wooten na čelu in seveda z mojim deležem. Dve noči smo igrali v The Kitchen in prvi večer je bil kot vaja v slačilnici. Lahko bi rekli, da je tako s stvarmi v The Kitchen. Nato smo igrali v Alan-town Art Centru v Pensilvaniji v decembru in bil sem zelo zadovoljen s predstavo. Prve kritike je poslal New York Times, ki je opravil trdo delo.

P. Gordon: Kdo je bil to?

E. Sharp: Alan Cousin. Sploh mu ni bil všeč. Končalo se je tako, da je kljub temu napisal kratko vrstico, ki jo sedaj z velikim veseljem uporabljam na svojih promocijskih materialih. Zato, ker mislim, da je ena boljših stvari, kar jih lahko kdo napiše o moji glasbi. Imenoval jo je "odrolana vožnja skozi pekel s prebrisanim kolegom", in to mi zveni zelo zabavno.

/recorded in New York in March 1991 by Paula Gordon for Radio Student/

Prev. (in predložil vprašanja) Bogdan Benigar

THE CLASH:

ON BROADWAY
CBS, Sony

Nima smisla ponavljati, da je skupina The Clash od lanskega leta spet v središču pozornosti. Plaz je sicer sprožila uporaba pesmi Should I Stay Or Should I Go v reklamni za Levis kavbojke, vendar je to zgolj povod za ponovno zanimanje. Razlogi so drugje, tudi v tem, da vse bolj dozoreva čas za kakšen "punk revival". Seveda, le še tega je manjkalo.

Mnogi nestrpno čakajo na ponovno združitve skupine, medtem pa njihova založba seveda ustrezno reagira z izdajanjem raznoraznih zbirk in pregledov. Najprej je izšla zbirka malih plošč The Singles, nato so napovedovali zbirko redkih in neizdanih posnetkov, predvsem iz časa snemanja plošč London Calling ter Sandinista. Nepričakovano pa se je pojavila zbirka treh cedev z izborom najboljših skladb skupine in z naslovom The Clash On Broadway. Ni še sicer popolnoma jasno, kaj pomeni ta zbirka, saj je na njej le nekaj dosedaj še neizdanih posnetkov ter dema inč in koncertnih izvedb posameznih znanih skladb.

Kakorkoli, omenjena izdaja je pomembna predvsem zato, ker zares prinaša skoraj "definitivno zbirko" najpomembnejših skladb te izredne punk oz. novoročkovske zasedbe. Manjka le kakšen posnetek, pa še to je bolj vprašanje osebnega okusa oz. nagnjenja. Trije cedjeji torej prinašajo bolj ali manj kronološko razporejenih 63 skladb v skupni dolžini skoraj starih ur, od demo inačic nekaterih pesmi s prve plošče (Janie Jones in Career Opportunities), preko nekaj koncertnih izvedb (English Civil War, I Fought The Law) do par predelanih (inčic (izvrstna Straight To Hell itd.). Če koga zanima: zaobjet je celoten material s kompilacijske plošče The Story Of The Clash Vol. 1. Cedjeji so dodana besedila in obsejni podatki o skupini. Kaj dosti več tako ali tako ne potrebuje.

Milko Postrak

THE RESIDENTS:

FREAK SHOW
Torso Records

Stari mački konceptualnih avant-rockovskih prijemov se tudi po dveh desetletjih delovanja (in več kot 25 izdanih albume) ne dajo. Po obsežnem opernem projektu God In Three Persons, hommageu Elvisu Presleyu s ploščo The King and I (kar smo pred dvema letoma lahko videli in slišali tudi v živo) in krivično spregledanem albumu Stranger Than Super so nas tokrat razveselili s tisto platno cirkusantstva, ki je izginilo v "razsvetljenem" 20. stoletju, prikazovanjem fizično hendikepiranih ljudi - "spakov" oz. "pokvek". The Residents ne bi bili to, kar so, če na te reči ne bi gledali z nostalgijo - pravijo, da so "spaki" nekoč zaradi svoje hibe lahko vsaj zaslužili, danes pa so obsojeni na skrivanje pred ljudmi brez kakršnihkoli možnosti, da bi preživeli drugače kot od milosti.

Freak Show nas lahko zadovolji ne samo po tekstovni plati (The Residents so priložili uporabljene tekste), ampak tudi po glasbeni strani, saj jim je uspelo združiti vse bistvene elemente iz svojega značilnega zvočnega pristopa tako iz eksperimentalne faze iz 70-ih kot razvite "emulatorsko"-elektronske faze iz osemdesetih ter jih dodatno nadgraditi z odličnim vokalom Diane Alden in Laurie Amat.

Srečanje s Harryjevo glavo v formaldehidu, Hermanom - človeškim krtom-albinom, Wando - žensko, ki so jo načeli črvi, Jackom brez kosti, skakljajočim Bennyem, brezzobho Lillie in Mickeyem, mrmrajočim pritlikavcem, se konča s komadom Nobody Laughs When They Leave - in takšna (pretresljiva) je tudi glasba na cd-ju, ki ga - z ostalimi iz zbirke skupine The Residents - lahko najdete v trgovini Rec Rec na Trubarjevi ulici v Ljubljani.

Rajko Muršič

